

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN DÖVLƏT İQTİSAD UNİVERSİTETİ

İxtisas: 050321– DİZAYN

Qrup: 774

BURAXILIŞ İŞİ

Mövzu: “Modern” üslublu tarixi kostyumun əsasında
müasir qadın geyimlərinin inkişafının təhlili

Tələbə: Əsədova Nərmin Asəf qızı

Rəhbər: müə. Dadaşova Aida Sahib qızı

Kafedra müdiri: s.ü.f.d. Məmmədova Lalə Hamlet qızı

BAKI – 2018

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN DÖVLƏT İQTİSAD UNİVERSİTETİ

Fakültə “Texnologiya və dizayn” Kafedra “Dizayn”

İxtisas: 050321– DİZAYN

Təsdiq edirəm:
Kafedra müdiri

“ 04 “ yanvar 2018

BURAXILIŞ İŞİ ÜZRƏ
TAPŞIRIQ

Qr.№ 774 Əsədova Nərmin Asəf qızı
(soyadı, adı, atasının adı)

1.Mövzunun adı: ““Modern” üslublu tarixi kostyumun əsasında
müasir qadın geyimlərinin inkişafının təhlili

Universitetin « 04 » yanvar 2018-ci il № 2/4/2018
əmrilə təsdiq edilmişdir.

2.Mövzu üzrə tapşırıq: ““Modern” üslublu tarixi kostyumun əsasında
müasir qadın geyimlərinin inkişafının təhlili

3.Hesabat – izahat yazısının məzmunu / işlənəcək sualların siyahısı /

1.Giriş 2.Üslub anlayışı 3. Üslubun növləri və onların kostyuma tətbiqi 4. Modern
üslublu kostyumun xüsusiyyətləri 5. Qadın kostyumunun layihələndirilmə
prinsipləri 6. Müasir kostyumda tətbiq edilən üslublar 7. Qadın kostyumunun üslub
həlii 8. Müasir qadın geyimlərinin inkişaf tarixi 9. Qadın ziyafət kostyumunun
yarınması 10. Modern üslublu qadın kostyumunun formalaşma tarixi

4.Qrafiki materiallar _____

5.Tapşırıqın verilmə tarixi 04 yanvar 2018-ci il

6.İşin təhvil verilmə müddəti 05 iyun 2018-ci il

TƏLƏBƏ _____ N.A.Əsədova
/imza/

RƏHBƏR _____ müə.A.S.Dadaşova
/imza/

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti Texnologiya və dizayn fakültəsinin
774 qrup tələbəsi Əsədova Nərmin Asəf qızı tərəfindən ““Modern” üslublu tarixi
kostyumun əsasında müasir qadın geyimlərinin inkişafının təhlili”
mövzusunda yerinə yetirilmiş Buraxılış işinin

R E F E R A T I

Buraxılış işinin mövzusu ““Modern” üslublu tarixi kostyumun əsasında müasir qadın geyimlərinin inkişafının təhlili” mövzusunda həsr edilmişdir.

Bölmə I üslubun anlayışı, yaranma tarixi, növləri, onun kostyuma tətbiq metodları haqqında məlumat verilmişdir. Qadın geyimlərində üslubun yaranma tarixinin informasiyası toplanmışdır. Formanın tərtibində üslub həllinin əsas xüsusiyyətləri qeyd edilmişdir. Müxtəlif növ qadın kostyumlarında modern üslubunun formalaşması haqqında məlumat təqdim edilmişdir.

Bölmə II kostyumun kompozisiya quruluşunun predmentləri, eyni zamanda layihələndirilmiş geyimin strukturunda ayrı-ayrı hissələrin kompozisiya qanunlarına uyğunluğu ifadə edilmişdir. Müasir formanın tərtibində rəng seçimi, bütövlüyün rolu haqqında qeyd edilmişdir. Modern üslublu müasir qadın kostyumunun ifadə vasitələri formanın bütövlüyü, kompozisiya həlli öyrənilmişdir.

Bölmə III Modern üslubunun moda və qadın geyimlərinə təsiri qeyd edilmişdir. Tarixi qadın kostyumlarının inkişafı, müasir dəbə uyğunluq xüsusiyyətləri haqqında ətraflı məlumat qeyd edilmişdir. XIX və XX əsr modern qadın geyimlərinin quruluşu, kostyumun forma elementləri haqqında məlumat qeyd edilmişdir. Geyimin modelləşdirilməsində tarixi üslubların əhəmiyyəti, formanın qadın proporsiyasına münasibliyi, detalların üslubda təcəssüm etdirilmə üsulları haqqında məlumat verilmişdir. Kostyumun erkən modern stilində formalaşmasında modelyerlərin fəaliyyəti araşdırılmışdır. Onların yaradıcılıq istiqamətinin geyimin kompozisiyasında rolu qeyd edilmişdir. Buraxılış işi nəticə və təkliflərlə, istifadə edilmiş ədəbiyyat siyahısı ilə yekunlaşır. Müasir tələblərə cavab verən buraxılış işindən moda sahəsində çalışan mütəxəssislər istifadə edə bilərlər.

M Ü N D Ə R İ C A T

	Səh.
Giriş	5
I Bölmə. Üslub və onun kostyumda rolu	
1.1. Üslub anlayışı	9
1.2. Üslubun növləri və onların kostyuma tətbiqi	12
1.3. Modern üslublu kostyumun xüsusiyyətləri	16
II Bölmə. Kostyumda kompozisiya həlli	
2.1. Qadın kostyumunun layihələndirilmə prinsipləri.....	21
2.2. Müasir kostyumda tətbiq edilən üslublar	25
2.3. Qadın kostyumunun üslub həlii.....	29
III Bölmə. Müasir qadın geyimlərinin layihələndirilməsində modern üslubunun tətbiqi	
3.1. Müasir qadın geyimlərinin inkişaf tarixi	34
3.2. Qadın ziyafət kostyumunun yaranması	37
3.3. Modern üslublu qadın kostyumunun formalaşma tarixi	41
Nəticə və təkliflər	43
İstifadə olunmuş ədəbiyyat siyahısı	44
Əlavələr	46

Giriş

Kostyumun yaranması və onun formalaşması dövrün müxtəlif vaxtlarında fərqli xüsusiyyətləri ilə seçilir. İnsanlar öz görünüşlərini yaxşılaşdırmaq məqsədilə ilk dəfə formalı geyimlərdən neolit dövründən istifadə etmişlər və onu təkmilləşdiriblər. Məşhur geyim modelyerləri hər zaman bildirirlər ki, qadın kostyumları yalnız onların gözəlliklərini ifadə etmir, o həm də xanımların ictimaiyyətdəki vəzifəsini, iş həyatını, onun bəşəriyyətə münasibətini izah edir. Cəmiyyətin dəyişikliyə məruz qalması geyimin mühitin təsirindən asılı olaraq yeni quruluşlarda inkişafına şərait yaratmışdır.

Tarixi kostyumun inkişafı XIV əsrin sonları və XV əsrin əvvəlləri ilə əlaqəli olmuşdur. Orta əsrlərdə artıq kostyumun forması və görkəmi zamanın tələblərini özündə əks etdirirdi. Geyimin tarixi hələ insanın zövqünün yaranmasında ilkin başlanğıc olaraq qiymətləndirilə bilməz. Bunun səbəbi isə təbiətə insanın asanlıqla uyğunlaşmaması ilə bağlı idi. Hər bir ölkənin yerləşdiyi iqlim şəraiti də buna müəyyən dərəcədə təsir etmişdir ki, bu da geyimlərin müxtəlif növlərinin yaranmasına zəmin yaratmışdır. Aparılmış araşdırmalar və əldə olunmuş informasiya materialları əsasında geyimin ən sadə növlərinin hələ qədim zamanlarda mövcud olduğu qeydə alınmışdır. İnsanların keçirdiyi ibtidai həyat tərzi onların istifadə etdiyi materiallardan da məlumat vermişdir. Onlar əsasən növlü məmulatlardan istifadə etmişlər. Burada daha çox müxtəlif növ heyvan dərilərindən paltarlar hazırlanırdı. Beləliklə, qadın və kişi geyimləri yaranmağa başlamışdır ki, buda yeni növ kostyumların fərqliliyini yaradırdı. Əsasən ilk geyimlər demək olar ki, sadəcə örtücü vasitəsi kimi istifadə edilirdi. Lakin müəyyən zaman keçdikcə insanlar ətraf mühitin şəratinin dəyişməsindən istifadə edərək daha yaxşı materiallardan geyimlər hazırlayırdılar. Qadınların həyat tərzi onların bədənlərinin qorunmasında əhəmiyyətli idi. Onların yaşadığı şərait bədənlərinin kobudlaşmasına və dərilərinin zədələnməsində rol oynamışdır. Daha öncəki vaxtlarda qadınlar iynə kimi müxtəlif heyvan sümüklərindən geyimlər tikir və yaxud da möhkəm materiallardan istifadə edərək özlərinə qoruyucu vasitələr

hazırlayırdılar. Hər bir dövr özündən əvvəlki zamana nisbətən inkişaf xüsusiyyətləri ilə seçilmişdir. Bu daha çox insanların şüurlarının formalaşmasından asılı olaraq baş vermişdir. Əgər ilk insanlarla günümüzdəki insan geyimlərinə nəzər yetirsək bunu çox açıqlıqla görmək mümkündür. Bu yeniliklər ilk öncə geyimləri qadın və ya kişi bədən formalarına görə hazırlamaqla başlanılmışdır. Hələ lap qədimdən qadınların paltarları kişilərin geyim tərzindən müəyyən fərqlilikləri ilə seçilmişdir. Bunu indi də qadın paltarında görmək mümkündür. Bunun səbəbi isə onların bədən quruluşlarındakı fərq ilə izah edilə bilər. Normal şərait yaşamadıqları zamanlarda qadınların geyim tərzini daha kobud və sadə üsullarda hazırlanırdı. Hələ dərin, üslubun nə demək olduğunu anlamayan insan düşüncəsi bu istiqamətdə idi. Lakin müəyyən zaman keçdikdən sonra artıq yeni hazırlanma metodlarından istifadə edilərək fəsillərə uyğun olaraq geyimlər tikilməyə başlanılmışdır. Bu yenilik zövqləri və rəngləri də inkişaf etdirirdi. Paltarlar rəngarəng və quruluşca sadə, yaxud bəzəkli elementlərlə istehsal edilirdi. Bütün bu vasitələr qadın kostyumlarının inkişafının başlanğıcı olaraq dəyərləndirilmişdir.

Tarixi kostyumun yaranması və onun sonrakı inkişafı insan cəmiyyətinin formalaşma xüsusiyyətlərindən asılı olaraq dəyişmişdir. Hər bir kostyumun ifadəlilik vasitəsi, hazırlanma qanunauyğunluğu müəyyən bir qadın obrazının yaranması demək idi. Ötən əsrlərin kostyumu daha az rəngli və formalı olması ilə seçilirdi. Bu ayrı-ayrı ölkələr üçün isə dəyişik formada olurdu. Eyni zamanda mühit xassələri, insanların bədən, boy və s. kimi digər xüsusiyyətləri də kostyumun kompozisiya quruluşunda böyük rol oynamışdır. Qadınların kostyum seçimi onların yaş qrupuna, peşə seçiminə görə seçilirdi.

60-70-ci illərdə kostyum qadın dünyagörüşünü özündə əks etdirməyə başlamış əsas obyekt rolunu oynamışdır. Sonrakı illərdə kostyumun quruluşu mürəkkəbləşmiş və əvvəllər ona xas olmayan yeni tərzilə əhəmiyyət kəsb etməyə başlamışdır. Geyimin yaradılmasında seçilən parçalarında əhəmiyyəti böyükdür. Kostyumların yaradılması zamanı uyğun parça növünün seçilməsi onun kompozisiya quruluşunu göstərir. Burada hər hansı bir yalnışlıq onun estetik görünüşünü korlaya bilər. Demək olar ki, tarixi dövrdə insanlar yaşadıkları cəmiyyətin əsas ifadəediciyinə

çevrildikcə onların geyim tərzii özündə bir çox informasiyanı daşıyırdı ki, bu da artıq müasir kostyumun özündə biruzə verirdi. Beləliklə, kostyumlar inkişafının erkən mərhələsində dövrünün dəyişikliklərini özündə əks etdirməyi bacarmışdır. Artıq bəşəriyyətin bədii ifadə obyektinə çevrilmişdir ki, buda onun hər keçən müddətdə yenilənməsinə səbəb olan əsas amillərdən olmuşdur. Bədən mütənəsnibliyinə uyğun olaraq geyim dəstlərinin hazırlanması insanın xarici görkəminə də təsir edir. Bütün hissələrin düzgün şəkildə verilməsi fiqurun tamlığının göstərilməsi baxımından da böyük rol oynayır. İnsanları formalaşdırən cəmiyyətlər onun daxili aləmi ilə xarici görkəminin qarşılaşdırılmasına və beləliklə azad düşüncənin yaranmasında əhəmiyyətli olmuşdur və bu da onun istifadə etdiyi geyim üslubunda təzahür etmişdir. Proporsiyalı fiqurun detalları geyimin biçilmə üsulunu asanlaşdırır və modeli daha görkəmli edir. Tarixi inkişafın bir çox mərhələlərində də qadın kostyumunun çeşidli növləri dəyişikliklərə məruz qalmışdır. İnkişaf etmiş geyim cəmiyyətdə müasir kostyumun və onunla bağlı dəbin inkişafını da özündə göstərirdi. Üslubun yaranması dəbin hər zaman dəyişməsinə və insanların həyat şəraitinə uyğun olmasına səbəb olmuşdur. Əsrin XIX-XX illərində artıq geyimlərdə üslubların adlanlandırılmasına daha çox diqqət yetirilirdi. Demək olar ki, hər hansı bir geyim növü bir tərzii göstərirdi. Bunlar hər birni geyimi layihələndirərəkən nəzərdən keçirirdilər. Qadın kostyumları müəyyən üslublarda onların forma dəyişkənliyinə münasib olaraq istehsal edilirdi. Müxtəlif klassik, romantik, retro, barokko, rokoko, idman və folklor üslubları yaranmağa başlamışdır ki, daha sonralar onların tərkibində yeniləri əmələ gəlmişdir. Qadınlar üslubların nümunələrində hazırlanmış kostyumları gedəcəkləri yerə uyğun olaraq istifadə edirdilər. Dəbin müasirləşməsi özünü əsasən tərzli geyimlərdə göstərirdi. Dəb isə klassik üslubu əsas kimi götürmüşdür.

Qadın tərzinin yaranmasında klassika əhəmiyyətli yer tutmuşdur bu baxımdan o hər zaman aktualdır. Bir üslub kimi XIX əsin sonunda tanınmağa başlamış və keçən əsrin 30-cu illərinə kimi sona çatmışdır. Artıq klassika üslubunda olan kostyumlar hər bir qadının qarderobunda öz yerini almağa başlamışdır. Bu üslub digərlərindən davamlılığı və daima müraciət edilən kimi dəyərləndirilmişdir. Qeyd

etmək lazımdır ki, üslub ilk öncə biçiminin sadəliyi, formasının düzgün ifadə edilməsi, eləcə də incəliyi ilə diqqət çəkmişdir. Ümumi olaraq klassik üslublu kostyum digərlərindən fərqli olaraq daha ciddi və orjinal görünür. Müasir texnoloji üsulların tətbiq edilməsi geyim istehsalında da mühüm rol oynamışdır. Bu geyim dizaynının artıq daha geniş inkişafında da mühüm addım olmuşdur. Hələ XIX əsrin ilk zamanlarında qadın kostyumlarında müxtəlif hündürlük quruluşları özünü göstərməyə başlamışdır. Assimetrik, düz, dairəvi, simmetrik və s. kimi formalı geyimlər yeniliyi özü ilə birlikdə təqdim etmişdir. Fəsillərdən asılı olmayaraq yeni quruluşlar fərqli üslublarda olan kostyumlarda istifadə edilirdi. Kostyumun tamamlayıcı hissələrinin istifadə edilməsi onun bütövlüyündə böyük rol oynayır. Burada istifadə edilən aksesuarlar, bijuteriyalar zərifliyi ilə formanı tamamlamalı və ona uyğun tərzdə olmalıdır. Klassik və yaxud digər üslublarda hazırlanmış geyim məmulatları material xüsusiyyətinə görə qadınların proporsiyalarını nəzərə almalıdır. Bu geyimin biçim üsulu və sonrakı layihələndirmə mərhələsində mühüm rol oynayır. Klassik tərzli kostyum hər zaman, hər fəsildə dəbdə olmaqla yanaşı, cəlbedici olur. Geyimin klassika üslubunda olması ilə yanaşı, onun həm də fərqli forma və elementlərlə işlənməsi mümkündür. Qadın zövqünü bütün incəliyi ilə canlandıran geyimlər bununla yanaşı həm üslublu, həm də zərif olmalıdırlar. XX əsrin ilk illərindən başlayaraq fərqli ölkələr digər xalqların modern kostyumlarını daha maraqla qarşılamışlar. Bu da xanımlara daha fərqli xüsusiyyətləri ilə seçilən çoxvariantlı geyim formalarının tanıtılması demək idi. Bununla əlaqəli olaraq geyim dizaynerləri zaman-zaman başqa ölkələrin müxtəlif adətlərini özündə əks etdirən modern üslublu kostyumlarına müraciət etmişlər. Bu kostyum növlərinin hər biri formanın modernliyini, müasir dəbin elementlərini canlandırırdı.

Bölmə I. Üslub və onun kostyumda rolu

1.1.Üslub anlayışı

Üslub kostyumun əsas xüsusiyyətlərinin ifadəedici vasitəsidir. Dəbin yaranması və sonrakı inkişaf mərhələsində yeni geyimlərin bir-birindən fərqli əlamətləri onların formalarında özünü biruzə verirdi. Geyimin formalaşma prosesi və yaranma tarixi olduqca qədimdir. Başqa sözlə qeyd etmək olar ki, hər hansı geyimin yaxud kostyumun obrazını vahid şəkildə göstərən vasitə üslubdur. Onun sabit və dinamik olması eləcə də daimiliyi xarakterik əlamətidir. İstənilən zaman dəb dəyişir, yenilənir, lakin bu dəyişiklik üslubların tərkibində baş verir. Modelyer fəaliyyətində bu və ya digər üslubda geyimin layihələndirilməsi mərhələsində onun hissələrinin fiqurun ölçüləri ilə uyğun olması əsas şərtlərdən biri kimi qəbul edilir. Modadakı yerinə görə mövcud olan hər üslub bütövlüyü və sabit olması ilə ifadə edilən mürəkkəb bədii sistem olmuşdur. Müasir kostyumlarda istifadə olunan yeniliklər ilkin və tarixi stilli geyimlərdən öz başlanğıcını götürmüşdür. İncəsənətdə keçən müddət ərzində yaranmış üslubların təsiri günümüzdə geyim dizaynının formasına da təsirsiz olmamışdır. Klassik üslublu geyimin əsasının qoyulması digər üslubların inkişafına da şərait yaratmışdır. Üslublar arasında harmoniyanın yaranması bəzən onların oxşarlığında rol oynasa da, ancaq bu bənzərlik kostyum layihələndirilməsində maneçilik yaratmırdı. Müasir üslublar dövrün çatışmamazlıqlarını aradan qaldırırdı.

Ümumiyyətlə, üslubları etnik, tarixi və müasir formalara bölmək mümkündür. Hər növ şərait uyğunluğundan asılı olaraq bir neçə digər şaxələrdən ibarətdirlər. Yeni üslubların yarandığı kimi tarixdə geyim istehsalı sahəsində ilk yaranan üslublarda maraqlı xüsusiyyətləri əks etdiridilər. Geyim kolleksiyalarının yaradılmasın da ideyanın qavranılması üslubun istiqamətindən asılı olaraq dəyişir. Kostyumun modelləşdirilməsi yaradıcılıq qabiliyyətinin düzgün təşkilindən ibarətdir.

XIX əsrin sonlarından başlayaraq artıq geyimlər ciddi üslublu və yüksək keyfiyyətli olması fərqlənirdilər. Hər bir üslub üçün fərqli parça növlərindən və

eləcə də başqa növ materiallardan istifadə edilirdi. Tarixi kostyumun biçimində geniş formalara rast gəlmək çətin idi. Lakin qadınların geyim tərzində dəyişikliklər edildikcə, geyimin variantları çoxalmış və onun tətəbiq sahələri genişlənməmişdir. Geyimlərdə olan elementlər, onun ayrı-ayrı hissələri sadəcə üslubların müxtəlifliyi baxımından seçilirdilər. Bütünlükdə hər üslub qadın incəliyini özündə ifadə etməyi yaxşı bacarırdı. XX yüzilliyin ikinci yarısında formalaşmış üslubların əsasında qadınların geyimlərində dəbdə özünün hökmünü verən üslublar formalaşmaqda davam edirdi. Klassik, idman, folklor və modern üslubları struktur sisteminə görə tamamilə fərqli inkişaf etmişdilər. Onların hər biri qadın kostyumunu daha gözəl və cazibədar görünməsinə xidmət etmişlər. Klassik tərzdə olan formalı geyimlər bu günə kimi də öz ifadəliliyini qoruyub saxlamışdır. Qadın həyat tərzinə uyğunlaşması üçün digər üslublar da münasibliyi ilə yüksək qiymətləndirilmişdir. Nümunə olaraq retro üslublu geyimləri qeyd etmək olar. Geyimin yaradıcıları müasirliklə səlisliyi qarşılaşdırır və onlar arasında tənzimləyici əlaqə yaradırlar. Kostyum işlənilmə texnikası ilə birlikdə eyni zamanda malik olduğu üslubun əlamətlərini əks etdirilməlidir. Bununla yanaşı, geyimin layihələndirilməsi mərhələsində onun konstruktiv hissələri və digər tamlığı yaradan vasitələri tərzin əsas ifadəedici xarakteristikası sayılır. Tikmə işində müxtəlif növ parçaların istifadə edilməsi üslubların fərqliliyini geniş şəkildə göstərirdi. Geyim istehsalında estetik zövqü nümayiş etdirən kostyum formaları daha yüksək mövqe tuturdu.

Qadınların xarici imicini onların işini, yaşını və s. kimi əlamətləri onların seçdiyi geyim tərzini ifadə edirdi. Funkional olmağı ilə bərabər istifadə edilmə yerinə görə də üslublar ayırd edilmişdir. Daha çox klassik üslublu geyimlərə üstünlük təşkil etmişdir. Digər tərzlərin yaranması insanların həyat fəaliyyətini, onların gördükləri işlərdə şəraiti yaxşılaşdırma ehtiyacından yaranmış və günümüzdə kimi gəlmişdir. Müəyyən zaman keçdikcə, insanlar zövqlərini təkmilləşdirdikcə rahatlığa münasib olan üslubların formalaşması da mümkün olmuşdur. Bunlardan biri də qadın zərifliyini bütün quruluşunda göstərə bilən romantik üslub idi. Bele geyimlərdən xanımlar hələ XIX əsrdən başlayaraq greyinirdilər. Amma buna baxmayaraq belə bir tərz hələ formalaşmamışdır. Bu ancaq zövqlərin inkişafı, yeni ideyaların

yarandığı vaxta təsadüf etmişdir. Modada dayanmadan fərqli üslublar yaradılaraq gündəlik geyim formasına tətbiq edilmişdir. Romantika qadınlar üçün cazibədarlıq, cəlbedicilik demək idi. Onlar belə geyimlərdən xüsusi şənliklərdə, daha sakit məkanlarda istifadə edirdilər. Bu üslub onlar arasında daha çox yadda qalan idi. Paltarın qollarında, ətkədə və s. hissələrdə parçanın dinamikliyi kostyumun romantikliyi çox yaxşı bildirirdi. Tarixi geyimlərdə və eləcə də kostyumların tikilişində bu üslub forması obrzalılığı yüksək səviyyədə əks etdirirdi. Bu geyimlər həcminə görə də seçilirdilər. Onların hazırlanmasında istifadə edilən parçaların yumşaqılığı formanın romantikliyi vurğulayırdı. Bütün sadalananlarla yanaşı, həm də burada olan krujevalar, büzmələr, volanlar və digərləri romantik qadın obrazının təqdim edilməsində rol oynayır. Romantikliyi ilə seçilən geyim romantik xanımların xarakterik əlamətlərini nəzərə çarpdırmağı bacarmalıdır. Buna görə də belə geyimlərin istifadəsində həmçinin aksesuarları da daxil etmək olar. Geyim parçalarının isə adətən yumşaq olması məqsədə uyğun hesab edilir. Yeni geyim üslubu modelyerlərin fəaliyyətində onların obraz yaratmaq qabiliyyətində yenilik idi.

Dəbdə müasirlik özünü göstərdikcə qadın geyimlərinin sonrakı inkişafında bu üslub rol oynamışdır. Modern düşüncənin müxtəlif formada təzahürü dəbə yenilik gətirməklə birlikdə, modanın inkişafına zəmin yaratmışdır. Eklektika fərqli üslublu geyimlərin uyğunlaşdırılaraq, yeni tərzin hazırlanması deməkdir. Onların biri-biri ilə əlaqələndirilməsi geyimin çox variantlı təşkil edilməsində də əhəmiyyətli olmuşdur. Tərzlərin qarışması gənclik stilinin yaranması ilə bağlı olaraq göstərilmişdir. Kostyumun bütövlüyünün saxlanılması və onun ahəngdarlığının pozulmaması eklettika tərzinin xarakterik xüsusiyyəti olmuşdur. Burada fərqlilik əmələ gətirən dəbli geyimlərin qarışmasının müşahidə edilməsi harmonik kostyumun yaranmasına zəmin yaratmışdır.

1.2. Üslubun növləri və onların kostyuma tətbiqi

Forma kostyumun struktur bazası sayılır. Onun ölçüləri, hazırlandığı material tərkibi, hazırlanma texnologiyası və başqa xarakteristikaları inkişaf dövründən başlayaraq günümüzdə qədər tamamilə dəyişmişdir. Növlərin müxtəlifliyi fərqli üslub və quruluşda geyimlərin layihələndirilməsini asanlaşdıran vasitə olmuşdur. Fərqli dövrlərdə dəbin yaradılmasında geyimlər böyük rol oynamışdır. İnsan zövqünün dəyişkənliyi moda aləmində yenilikçi ideyaların tətbiqini mümkün etmişdir. Keçən əsrin ortalarından başlayaraq kostyumda yeni formanın istifadəsində ideya daha çox rol oynamağa başlamışdır. Bu isə moda aləmində inkişafı yüksəlişə doğru aparırdı. Bir çox geyimlərdə, o cümlədən də qadın geyim tərzində keyfiyyət dəyişikliyi baş vermişdir. Qadınlar hələ tarixi dövrlərdən başlayaraq üslublu geyimlərə müraciət etmişlər. Burada onların bədən proporsiyalarının qorunub saxlanması onun hazırlanmasında vacib xüsusiyyətlərdən biri olmuşdur. Xarici görkəm geyimin üslubunu özündə əks etdirir. Hazırlanma materiallarının elastik, dartılan və başqa formalardan olması onun üslub həllinə də birbaşa təsir etmişdir. Parçaların ayrı-ayrı xüsusiyyətləri geyimin möhkəmlilik və uzunömürlülük istiqamətində əsas mövqe tutur.

Müxtəlif üslublu geyimlərin yaranması cəmiyyətdə dəbin formalaşmasında mühüm addım idi. Klassik üslubun formalaşması digər üslubların başlanğıcında bir istiqaməti olmuşdur. Bununla yanaşı, çoxvariantlı tərzlər özünü göstərirdi. Belə nümunələrdən biri də “Safari” qadın geyiminin yaranması idi. Afrika tərzli geyim moda aləminə yenilik gətirərək, yeni üslubu qeyri-adi formada təqdim edən qadın kostyumunu formalaşdırdı.

Moda dünyasında safari üslubunun yaranması geyim kolleksiyaları ilə kifayət qədər tanınan modelyer Y.S.Laurenin adı ilə bağlı olmuşdur. Onun ilk bu üslubda layihələndirdiyi qadın jaketləri modada klassiklər sırasına daxil olmuşdur. Beləliklə, moda dəyişiklik keçirdi və bu tərz yeni üslublardan birinə çevrildi. XIX əsrdə qadınların geyiminə daxil olan “safari” günümüzdə qədər öz aktuallığını qoruyub saxlamışdır. Tərzin özünəməxsus əlaməti geyimlərin tünd rəngli olmasından ibarət

idi. Üslubun xarakteristikası birinci özünü üst geyimi olan jaketlərdə göstərmişdir. Burada geniş ciblər, ölçülü düymələrdən istifadə edilirdi. Rahatlıq yaradan bu geyimlər qadınların qarderobunun əsas geyim hissələrindən birinə çevrilmişdir. Tamamilə modada yeniliyi bildirən bu tərz dəbdə özünəməxsus yer tuturdu. XIX yüzilliyin sonları və XX yüzilliyin ilk dövrlərində üslub yüksəliş zamanını keçirmişdir.

Kostyumun safari tərzli kobud forması ilə diqqəti cəlb edirdi. Geyimin çoxlu ciblərlə tikilməsi, iri kəmərlərdən istifadə və digər geyim elementləri ovçu tərzini bildirirdi. Onu geyinənin görkəmi daha çox ovla məşğul olan insanları xatırladırdı. Belə geyimlər həcmli və ya geniş olmayan formalarda tərtib edilirdi. Belə tərzin kostyumlara tətbiq edilməsi müvafiq şəraitə uyğunlaşdırılmışdır. Onun yarandığı müddət ərzində demək olar ki, qadınlar daha çox kobud tərzli üslublara üstünlük verirdilər. Lakin bu üslubun meydana çıxması qadın zərifliyini və romantikliyinin kəskin formada dəyişməsinə səbəb olmuşdur. Safari üslubu tez bir zamanda xanımların sevimli tərzinə çevrilməyi bacarmışdır.

Modern dəbdə Afrikalıların üslubu eleqantlığı ilə qadınları cazibədar göstərirdi. Burada istifadə olunan geyimin tamamlayıcı hissələri təəcübləndirirdi. Kostyumda kəmərlərin, çantaların və eyni zamanada kostyumun digər elementlərinin süni heyvan dərilərindən müxtəlif formalarda tikilməsi moda aləmi tərəfindən təəccüblə qarşılanmışdır. Zaman keçdikcə, bu qadınların marağına səbəb oldu və yeni üslub kimi qəbul edildi. Rəng koloritinin sakit tonlarda olması qadınları daha eleqant və bir o qədər də cəlbedici edirdi. Əsas burada daha çox qəhvə rəngi, yaşıl, qırmızı, sarı rəngdən və onun müxtəlif tonlarından istifadə edilirdi. Qadın geyimlərində təbii elementləri olan leopard, ilan bəzəyi olan parçalardan tətbiq edilməsi geniş yayılmışdır. Materialların yüksək keyfiyyətli olması da üslubun formalaşmasında böyük rol oynayır. Hazırlanan paltar kolleksiyalarında torba fiqurlu ciblər, böyük düymələr, dəri qayışlar və s. kimi detallar geyimin əsas ifadəediciyi idi. Dar və geniş ətkli donlar, cibli jaketlər, köynəklər, düyməli formalar üslubun modelləri sırasına daxil olmuşdur. Safari tərzli dəri gödəkçələr, pambıq mini yubakalar, donlar qadınlara çox uyğun üslub olmuşdur. Kostyumun

yaxalıq formlarının çox variantlı olması onun sərbəst istifadəsinə şərait yaratmışdır. Seçilən parçalar və onların növləri geyimin ifadə etdiyi tərzin xarakterik əlamətlərini özündə əks etdirməsi baxımından əhəmiyyətlidir. Modada geyim modelinin yaranmasından öncə onun funksiyası, ətraf mühitə tətbiq edilmə xüsusiyyətləri müəyyənləşdirilir. XX əsrin ikinci yarısında safari geyimlərinin tikilişində istifadə olunan materiallar deyil, həmçinin onun biçimi və kəsimi, rəng koloriti kostyumun ifadəliliyini artırırdı. Geyim kolleksiyaları daha çox qabarıq formalarda yaradılırdı ki, bu da üslubun yaranma tarixi ilə əlaqəli olaraq qiymətləndirilirdi. Üslubun ümumi quruluşunun nəzərdən keçirməklə bunu müəyyən etmək olar. Şəkil 1.2.1 də göstərilmiş geyim model nümunəsi imicində romantiklik olan qadının cəlbedici və eleqant görünüşü geyim üslubunda əks edilmişdir. Məhz bu baxımdan romantik kostyumda incəliyi yaratmaq elə də asan olmamışdır. Burada əsas şərt ondan ibarət idi ki, əgər ideal geyim yaratmaq istəyiriksə, qadın fiqurunu əsas götürməliyik. Öz qeyri-adi mövqeyi ilə kostyumlar daha çox rahatlığı ifadə edirdi. Gündəlik geyim tərzindən fərqli olaraq belə üslublu kostyumların istifadə sahəsi çox genişdir. Ayrı-ayrı elementləri ilə romantik formalı qadın kostyumu yarandığı dövrün ən çox istifadə edilən üslublarından olmuşdur.

Denim üslubların ən geniş yayılmış növlərindən biri kimi qiymətləndirilmişdir. XVI əsrdə Avropada “denim” materiallı geyimlər geniş yayıldı. Onun qadın kostyumuna tətbiq edilmə mərhələsi olduqca maraqlı hal kimi dəyərləndirilmişdir. Moda tədqiqatçıları, onun harada yaranma tarixi haqqında tam informasiya əldə etməmişdir. Süni ipək, kətan və pambıqdan bir-birinə hörülmüş diaqonal parça növü denim adlandırılmışdır. Materialın istifadəyə yararlı olması üçün möhkəmliyi müəyyən edilmişdir. Denim və ya cinsdən ilk dəfə müxtəlif şalvarlar istehsal edilmişdir. Ən yaxşı cins nümunələri ilə qadın şalvarları və paltar kolleksiyaları yaradıldı. Olduqca sıx tərkibi ilə bilinən denim çox davamlı və sərt olması ilə insanlara görə əlverişli idi. Onun rənginin çalarlılığı da diqqət çəkirdi. Kostyumların hazırlanma materialı digərlərindən olduqca fərqli idi. Artıq dəri materialından tikilən cürbəcür şalvarlar, köynəklər, bodi formalar və s. dəbə düşmüşdür. Belə üslublu formalar insanların həyat tərzinə də olduqca münasib olduğuna görə

“denim” üslublu kostyumlar geniş kütlə tərəfindən qəbul edildi. Onlar müxtəlif iş növlərində və eləcə də idmanla məşğul olanlar üçün olduqca uyğun olmuşdur. Bu onun səciyyəvi xüsusiyyətləri ilə də bağlı olaraq qeyd edilir.

Denim üslublu qadın kostyumu növlərin çoxluğundan asılı olmadan məhz mavi rəngin tonlarında , yaxud onun koloritində olurdu. Bu həmçinin qadınların daha cəlbedici görünməsi baxımından da vacib hallardan biri olmuşdur. Bu tərz az istifadə olsa da, lakin kostyumda komplektlilik yaradırdı. Komplekt geyimdə əsas xarakterik əlamət sadəliyin olması, qatı materiallardan istifadə və başqaları ona bütövlülük gətirirdi. Bu geyimlərdə qadın incəliyini, xarakterini nəzərə çatdırmaq üçün müxtəlif formalı kostyumlar yaradılırdı. Müasir dövrdə qadınların həyat tərzində cins olduqca əhəmiyyətli rol oynayır. Qeyd etmək lazımdır ki, bu materiallı geyim formaları yalnız qadınların deyil, eyni zamanda gənclərin də yaşamaına daxil olmuşdur. Ondən yaradılan donlar, müxtəlif formalı şalvar dəstləri, kostyum növləri və s. olduqca qiymətli sayılır. Denim yalnız idman tərzli formanın daxilində formalaşan üslub olmağına baxmayaraq, qısa müddətdə əlverişli tərzlərdən birinə çevrildi. İnkişaf mərhələlərini keçdikcə, daha mükəmməl keyfiyyəli cinslər demək olar ki, bütün istifadəçilər üçün yararlı material halına gəlmişdir. Dəblə birbaşa əlaqəli olan hər birüslub dinamikliyi və sabitliyi ilə səciyyələndirilmişdir. Məşhur modelyer Koko Şanel moda üslubları haqqında fikirlərini ifadə edərkən bildirmişdir ki, hər yeni tərz və ya üslub daima dəyişkənlik göstərərək dəbdə mövcud olur. Ümumiyyətlə, kostyumda üslubun yaranması və tətbiqi modanın inkişafına zəmin yaradan amillərdən biridir.

1.3. Modern üslublu kostyumun xüsusiyyətləri

Modada XIX əsrin sonlarında formalaşan modern stilində yaradılmış kostyumun obrazında ənənəvi olaraq hər bir digər üslubların xüsusiyyətləri və xarakteristikasını görmək mümkün idi. Modern üslub köhnə ilə yeninin kombinləşdirilməsi, zövqlü və zövqsüz düşüncəsini yaratmışdır. Keçən əsrin 30-40-cı illərində müasir üslubun tamamilə modaya uyğunluğu, onun konstruktiv quruluşunun düzgün formada tərtib edilməsindən ibarətdir. Kostyumun təkamülü özündə modaya qarşı yeni düşüncələri əks etdirirdi. Müasir tərzli geyimlərin inkişaf etdirilməsi prosesində dəyişmiş və tam fərqli quruluş strukturunu özündə əks etdirmişdir. Kostyumun xarici görünüşünün dəyişməsi, fiqurun müasir dövrün estetik idealına uyğunlaşmasına və eləcə də onun yeni üslubda təqdim edilməsinə kömək etmişdir. Cəmiyyətin inkişaf səviyyəsi modern dəbin formalaşmasında böyük əhəmiyyət kəsb etmişdir. Harmoniya yaradan konstruktiv quruluşlu formalar həm qadınların, həm də bütünlükdə insanların tələblərinə cavab verməlidir. Müasir üslub keçən dövrlərin geyim tərzindən başlanğıcını almışdır. Hər bir detalı ilə dövrün zövqünü özündə ifadə edən kostyum geniş kütləyə nüfuz etmişdir. Moda evlərində geyimlər layihələndirilərkən onların yeni estetik tələblərin nəzərə alınmasına diqqət yetirilir. Dəbə meyillik artıqca üslubların daha da mürəkkəbləşmiş növlərini görmək mümkündür. Modanın müasirləşməsi ideyanın yeniliyini ön planda tutur. Modern dəb əsas olaraq klassik üslubu nümunə görmüşdür. Aktuallığını hər zaman qoruyan bu tərz sadəliyi və sabitliyi ifadə edirdi.

XX əsrin ortalarından başlayaraq qadın kostyumlarının hazırlanmasında təkrarlanan dəyişikliklərə məruz qalmışdır. Müasir geyim qarderobunda seçilən modern üslub geyimin hər hissəsində özünü göstərmişdir. Kostyumun rəngindən başlayaraq, onun digər tamamlayıcı detallarına qədər modern dəb vurğulanmışdır. Bu zaman ərzində kostymlar modaya yeni daxil olan materiallardan hazırlanmağa başlanılmışdır. Keçən dövrün qadın libasları qarışıq tərzdə layihələndirilmişdir. Bu qarışıqlıqdan fərqli olaraq dəbdəbəli formalardan fərqli xüsusiyyətləri olan

kostyumlar dəbə gətirilmişdir. Uzun müddətdən sonra modern tərz bütövlükdə vahid obrazı tərənnüm etmişdir.

Modernizm moda da əsas mövqə tutan və icra edildiyi bütün elementləri ilə kostyum dizaynına daxil edilmişdir. Geyimlər əsasən ipək parçalardan, məxmərdən tikilmişdir. Naxışlı, krujevalı kostyum dəsti insanların zəngin görünməsinə səbəb olmuşdur. Təkamülün istənilən mərhələsində modern geyimlər modanı zənginləşdirmişdir. Müasir kostyum yerinə yetirdiyi bir neçə funksiya və təyinat məkanına görə fərqli olur. Bu onun çoxvariantlılığında, növ genişliyində mühüm rol oynamışdır. Ümumiyyətlə, geyimi təsnif edərkən tikiş məmulatlarından başlayaraq, hazırlanma texnikası və istifadə sahəsi qeyd edilməlidir. Yeni üslublu modellərdə keyfiyyət göstəriciləri də əsas sayılmışdır. Geyimin digər hissələrində kostyumu tamamlayan detallar arasında uyğunluq səviyyəsi onu daha da mükəmməlləşdirir. Bütün əsas olan vasitələr kostyumun istehsal vasitəsi seçimini də müəyyən etmişdir. Modern dəb yalnız geyimi deyil, həm də onu bütövləşdirən hissələri dəyişdirmişdir. Qadınlar üçün yaradılan kostyum dəsti ilkin variantda olduqlarından tamamilə dəyişmişdir. Burada libasın siluet xətləri ilə bərabər eyni zamanda onun estetik incəliyi də ön plana çəkilmişdir. Müasir geyimlər təkrarlanan hər hansı bir üslubun çərçivəsində olmamışdır. Yaradıcılıq mənbəyindən asılı olmayaraq qadın zərifliyi modelyerin yaratdığı kostyumda ifadə edilməlidir. Üslubun tətbiqi onun qəbul edilməsindən və geniş kütlədə istifadəsindən asılı olaraq dəyişir. Şəkil 1.3.1.də təsvir edilmiş və komplekt hazırlanmış libas modern formalı geyim olaraq layihələndirilmişdir. Üslubun geyimlərdə uğurlu tətbiqi onun xüsusiyyətlərinin daimiliyini göstərmişdir.

Müasirliyi özündə yaxşı nümayiş etdirən geyim növləri bütünlükdə XX əsrin əlamətlərini əks etdirmişdir. İnsan bədən proporsiyasını düzgün şəkildə göstərən dəbli kostyumu yaradarkən ilkin təsəvvürlər əsas rol oynayır. Onun kütlə tərəfindən asanlıqla qəbul edilməsi sonrakı mərhələlərdə yeni tərzin tətbiqini gücləndirmişdir. Dəbdə modern tərz keçmiş dövrün ən-ənələrinin dönüşü nəticəsində meydana gəlmişdir. Yeni üslub variantlarının axtarışı harmonik proporsiyalı kostyumun yaradılmasının əsasıdır. Modern kostyumun təşkili insan fiqurunda cazibədarlıq

yaratmağa və bunula yanaşı onun xarici görünüşünün dəyişdirilməsində mühüm addım idi. Qadın silüetinə uyğun müxtəlif kostyumların layihələndirilməsi ilə tamamilə yeni obrazın yaranmasına nail olmaq mümkün olmuşdur.

Müasir üslub qadınlar üçün daha rahat olan və kiçik sadə hissələri ilə birlikdə cəlbedici görünən geyimi yaratmağa imkan verirdi. Dekorativ zəngiliyi, biçiminin genişliyi və zərifliyi ilə libaslar öz dövrünün diqqət cəlb edən üslubunda tikilmişdir. Ətəklərdə bir qədər bol parçadan istifadə edilməsi, qolların qabarıq formada olması, baş geyimlərinin üslubu məhz modern üslubda olmuşdur. Qadın kostyumlarında qollar həddindən artıq qatlamalı, yeni formalarda hazırlanırdı. Beldən zərif və dərin quruluşda olan ətəklər yerə qədər səpələnmiş olmuşdur. XIX əsrin sonlarına qədər olduqca dəyişdirilmiş geyimlər diqqət mərkəzində idi. Beldən düz quruluşlu aşağı enən yırtmaçlı formalar dizdən genişlənmişdir. Müasir tərz şlyapalarda da hiss edilmişdir. Orta sahəsi fərqli konstruktiv quruluşda olan qadın şapkaları yaradılmışdır. Qadın geyimlərində çiyinlər 1830-cu illərin formasında yeni modern tərzdə formalaşdırılmışdır. Keçən dövrün əlamətlərini özündə əks etdirən yeni modelli libaslar təqdim edilmişdir. Son 5 il ərzində olduğundan daha bəzəkli şəkildə modelləşdirilən baş geyimləri xüsusilə, xanımları olduqca cazibədar göstərmişdir. Müasir stilin özünə xas olan prinsiplərini yeni növ geyimlərdə görmək mümkün olmuşdur. Kostyumun tətbiqi həmişə üslubların təsiri altında olmuşdur. Onun layihələndirilməsi seçilən parça növlərinin genişliyindən də asılıdır.

Artıq XXI əsrin əvvəllərində geyimlər müasirliyi, səlis biçim formaları ilə fərqlənirdi. Hər bir geyimin konstruksiyası seçilən materiala uyğun vurğulanır. Modern üslubun yaranmasına moda dünyasında baş verən nailiyyətlər təsir etmişdir. Hazır geyim məmulatlarına olan tələbat yaradıcı qabiliyyətin formalaşmasına və bununla yeni tərzin yaranmasına gətirib çıxarırdı. Üslublaşdırılmış şəkildə təqdim edilən qadın kostyumları təyin edilmiş quruluşları əks etdirmişdir. Üslubda vəhdətlik təşkil edən amillər geyimdə ansambilliq yaradırlar. Xassələrinə görə bir-birindən seçilən kostyumlar daha dəbli istehsal edilirdi. İstehsalı müddətində onların həcminə də diqqət yetirilmişdir. Qadın geyimləri parçaların bol istifadə edilməsinə görə daha təmtəraqlı olmuşdur. Hissələrin hər biri onun bütövlüyünü ifadə

edirdi. Digər üslublardan seçilərək modern tərz unikallığını saxlamışdır. Onun tərtibində və ümumi görkəmində modanın çatışmamazlıqları əks edilmişdir. Müasir geyimin modaya təsiri böyük olmuşdur.

Məhz buna görə də moda hazırki dövrə münasib olan geyimləri təqib edir. Üslub və forma seçiminin artımı, dəyişimi cəmiyyətin dəbə münasibətindən başlayır. Modern kostyumlar zövqə uyğunluğu, sadəlik və estetik görünüşü ilə diqqət çəkirdi. Yarandığı dövrün modasında yüksək zövqlü üslubu bütünlükdə qəbul etmişdilər. İnsanlar müzakirələrə səbəb olan modern tərzə yeni mükəmməl nüfuz kimi qəbul edirdilər. Bu həm də qarderobda fikir azadlığının yaranmasında mühüm səbəblərdən biri olmuşdur. Qadınların qüsursuzluğu onların seçdiyi üslubun tamlığından, formanın quruluş gücündən başlayırdı. Bütün yeniliklər onların fərqli tendesiyalara müraciətini artırmışdır. Müasir dizayn edilmiş geyimin yaranması , təyini modaya meyilin mövqeyindən başlamışdır. Əvvəlki formalar yenilənmiş geyimlərlə əvəz edilirdi. Modelyerlər fəaliyyətlərində çalışırdılar ki, yeni üslub geyim mədəniyyətini göstərən tərz olsun. Yaradılan kostyum formaları hamısı modern üslubun obrazını canlandırır. Geyimin tərtibatında hissələr arasında ahəngdarlıq vacib şərt kimi qiymətləndirilmişdir.

Müasir modaya uyğun üslubda layihələndirilən hər bir kostyum dəsti dövrün zövqünü özündə əks edirdi. Müasir cəmiyyət inkişaf etdikcə, kostyum modasının dəyişdirilməsi əsas faktorlardan biri olmuşdur. Burada modern ideanın mahiyyəti, funksional cəhətdən münasibliyi mühüm rol oynayırdı. Yeni tərtib edilmiş qadın kostyumları digər üslublarla müqayisədə daha səlis görünüşü ilə seçilirdilər. Geyimin dəyişkənliyi birbaşa insanların düşüncə tərzinin dəyişməsi ilə əlaqəlidir. Hazırki dövrdə moda dəbli formanı qəbul edir. Obrazlılıq onun təkamülü prosesində mühüm şərt hesab edilir. Yeni kostyum kolleksiyası yaradılarkən insan bədən quruluşuna uyğun olmalı, onun ayrı-ayrı hissələri proporsiya ölçüləri ilə uyğunlaşdırılmalıdır. Qadın fiqurunun düzgün olması geyimin hissələri arasında ahəngdarlıq yaratmaqla yanaşı, həm də onun estetik ifadəliyinin artırılmasında əhəmiyyətli rol oynamışdır. Üslubların ilk formalaşdığı zamana nəzər yetirdikdə

geyimlərin qabarıq quruluşda olduğunu görürük. Artıq vaxt keçdikcə, geyim qadınların çatışmazlıqlarını görünməyən etmişdir.

Modelyer-dizayner kimi fəaliyyət göstərənlərin əsas vəzifələrindən biri də geyimin elə forması yaradılmalıdır ki, bu kostyum qadının vəzifəsindən asılı olmayaraq funksional və bir o qədər də cəlbedici görünsün. Qeyd etmək lazımdır ki, qadın libaslarında fərqli üslubların yaranması, dəyişkənliyi mühitin dəyişməsi ilə bağlı olan fəaliyyətdir. Hər bir kostyum konstruktiv quruluşu ilə yeni formanın nisbətində layihələndirilməlidir. Xüsusilə modern üslubun meydana çıxması ilə kostyum quruluşlarında tam yeniliklər olmuşdur. Dinamiklik və daimi hərəkətliliyin olması iş qadınları üçün yeni tərzdə olan kostyumlardan istifadəni olduqca asanlaşdırmışdır. Yeni standartlı modern üslubun tətbiqi modada qadın geyiminin təzahürünü bildirmişdir.

Bölmə II. Kostyumda kompozisiya həlli

2.1. Qadın kostyumunun layihələndirilmə prinsipləri

Tətbiq sferasına uyğun olaraq kostyum müstəqil yaradıcılıq prinsipləri əsasında yaradılır. Kompozisiyanın təsvir vasitələrinə və üsullarına istinad edərək kostyumun məzmunu ifadə edilməlidir. Funksionallıq və cazibədarlıq geyim üçün birlikdə şərt kimi dəyərləndirilir. Dinamika və kontrastlılıq kostyum kompozisiyasının quruluş prinsipini müəyyən edir. Dəbin inkişaf istiqamətinin dəyişməsi ilə geyimin forma elementlərinin yenilənməsinə birbaşa təsir etmişdir. Geyimdə dinamiklik onun daha da hərəkətli görünməsinə də rol oynayır. Kompozisiyanın qurulmasında istifadə edilən detalların qeyri-adiliyi hərəkətliliyi artırır. Onun köməkliyi ilə geyimin formasını baxış nöqtəsindən yayındırmaq mümkündür. İstənilən libasın quruluşunu dəyişdirməklə bütövlükdə biçimin dərk edilməsi asanlaşdırılmışdır. Libasın görünüşünün emosional və cəlbediciliyində dinamik quruluş əhəmiyyətlidir. Fəal hərəkətli, diqqəti cəlb edən, seçilən olmaq belə faktorlu kostyuma olduqca münasibdir. Trapesiya formalı siluetdən istifadə bədən quruluşunu daha qabarıq etmişdir. Gənc qadınlar üçün belə geyimlər münasib hesab edilir. Burada materialın fakturasının əhəmiyyətli rolu vardır. Kostyumun hərəkətlilik xüsusiyyəti parçanın materialından asılı olaraq dəyişir. Bununla yanaşı istənilən geyim formasında verilmiş bölünmə xətləri də dinamikliyi gücləndirir. Xətlərin mailliliyi libasda xüsusi hərəkətlilik əmələ gətirir. Hərəkətin yaranması ilə bərabər kontrastlılıq da kompozisiyanın ifadə vasitələrindən biridir.

Mövcud formanı adilikdən fərqləndirən və ona ifadəlilik verərək digər quruluşlardan seçilməsinə səbəb olan kontrast geyim kompozisiyası daha aktiv olur. Onun tətbiq edilmə üsulu da fərqlidir. Prinsip etibarı ilə bu quruluş elementindən düzgün geyim növündə istifadə edilmədikdə kostyumun estetik görünüşünü korlayır. Onun ölçü dərəcəsi bütövlüklə uyğunlaşmalıdır. Geyimin kompozisiyasının mərkəzi hissəsi ilə onun başqa elementləri arasında kontrastlılıq olmalıdır. İfadəli elementlərdən kostyumda daha çox tətbiq edilir ki, bu da fəallığın göstəricisi kimi qiymətləndirilir. Kontrast ifadəliliklə vəhdətliyi təşkil edir. Onun

əlamətləri harmonik və ifadəli görünüşlü geyim formasının yaranmasına kömək edir. Nəticədə isə yüksək zövqlü geyim estetik üstünlüyü ilə seçilir. Kostyumda əks rənglərdən istifadə edilərək yaradılan kontrastlılıq ona maraqsız görünüş verir.

Bir vasitə kimi proporsiya da layihələndirilən geyimin ümumi görünüşünə birbaşa təsir edir. E.ə. I əsrdə Siseron tərəfindən modaya daxil olan bu söz kostyumun hissələri arasında nisbəti tənzimləyən termin kimi dəyərləndirilmişdir. Proporsiya tərkib hissələri arasında əlaqəni təmin etməklə geyimin bütövlüyündə bir ölçüdən başqa ölçüyə keçirilməni təşkil edir. Buna əsaslanaraq deyə bilərik ki, geyimin hazırlanması prosesində proporsiyanın müəyyən edilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edən bir mərhələdir. Eyni zamanda bu mərhələ bütöv libasda və onun hissələrində mütənasiblik yaradılmasında vacib rol oynayır. Proporsiyaların müxtəlifliyindən asılı olaraq yaradıcı fikir və istifadə ediləcək materiallar dəyişilə bilər. Siluetin müəyyən edilməsində proporsional quruluş əsas hissələrdən birini təşkil edir.

Kompozisiya həlli insan fiqurundan asılı olaraq yerinə yetirilir. Proporsiya həmçinin bədən quruluşunun əsasını da özündə ehtiva edən elementdir. Əvvəlcədən nizamlanmış sistemdə fiqurun hissələrinin qeyd edilməsi kostyumun formalaşdırılmasını müəyyənləşdirir. Proporsiyaların harmonikliyi kompozisiyanın müəyyən edilməsindən başlayır. Obrazların ahəngliliyinə nail olmaq üçün proporsional nisbətləri dəyişmək kifayət edər. Müxtəlif elementlərin proporsional quruluşlarının düzgün istifadəsi geyimin layihələndirilməsində böyük əhəmiyyət kəsb edir. Ayrı-ayrı forma və ölçüləri dəyişməklə yeni harmonik quruluş yaratmaq mümkündür. Geyimin detallarına görə proporsiyalaşdırılması müəyyən vasitələrin təşkili ilə həyata keçirilir. Müxtəlif xətlərin, xüsusilə şaquli, diaqonal və üfiqi xətlərin köməyi ilə formanın detallara uyğun bölgüsü təşkil edilə bilər. Modifikasiya edilmiş geyimin sonrakı inkişaf mərhələsində başqa quruluşa keçirilməsi proporsiyadan aslıdır. Bu isə dəbdə yeni formanın yaradılmasında mühüm əhəmiyyət kəsb edə bilər. Qədim yunanlar yeni proporsiya sistemindən istifadə edərək moda dünyasında yeni terminoloji istiqamətin meydana gəlməsinə səbəb oldular. Bununla da yeni modullu ölçü vasitəsindən daha fəal istifadəyə edilməyə

başlanıldı. Yunanların istifadə etdiyi bu ölçü Leonardo Da Vinçi “qızıl proporsiya” və ya “qızıl kəsik” adlandırmışdır. Burada böyük və kiçik kəmiyyətlər əsas götürülür və onların nisbətləri müəyyən edilirdi. Beləliklə, düzgün proporsiya seçimi hazırlanan geyimin qüsursuz şəkildə ərsəyə gətirilməsində misilsiz rol oynayır.

Geyimin estetik görünüşündə əsas parametrlərdən biri də miqyaslılıqdır. Bədii kostyumun layihələndirilməsi prosesində bütövlükdə proporsiya axtarışı məmulatın ölçü dəqiqliyi ilə bərabər, miqyaslılığına da nail olmaq mümkündür. Kompozisiya elementi kimi kostyumda qeyd edilərkən hissələrin yerləşdirilməsinin uyğunluğu əsas hesab edilir. Ümumi formanın ayrı-ayrı detalları onun struktur təməli sayılır. Beləliklə, miqyas predmetin quruluşunun, ölçüsünün bədən forması ilə uyğunluğunu müəyyən edir. Struktur elementi kimi isə kostyumu ifadə etməklə yanaşı, həm də onun görkəminə təsir etmiş olur. Miqyaslılıq bədən çəkisinin geyimin ölçüsü ilə əlaqəsini əks etdirir. Hər bir libasın kəmiyyət və keyfiyyət dərəcəsi onun layihələndirmə üsulu ilə kəskin şəkildə bağlıdır. Əgər hər hansı geyimdə miqyaslılıq pozularsa, onun ümumi görkəmi uyğunsuz olacaqdır. Fiqurun ölçüsünün düzgünlüyü kostyum formalarının miqyaslılığında da özünü aydın göstərməlidir. Detaiların geyimə uyğun olmaması modeli maraqsızlaşdırır və miqyaslılığın düzgün olmadığını bildirir. Kostyumda ifadəliliyi yaratmaq üçün simmetriya və assimetriyadan mütləq istifadə edilməlidir. Kompozisiya vasitəsi kimi simmetriya geyimin hər bir incə detalının digər hissələrə tabe edilməsini bildirir. Assimetrik quruluşlu kostyumda isə tamamilə bir birinin əksi olan elementlər nümayiş etdirilir. Hissələrin qeyri-bərabər olması tarazlığın bir qədər dəyişməsinə səbəb olur. Ümumiyyətlə, qeyd etmək lazımdır ki, geyimin estetik görünüşü onun kompozisiyasının təşkilindən asılıdır.

Modelləşdirilmiş hər bir geyim növündə kompozisiyanın rolu vacibdir. Geniş zaman daxilində müasir cəmiyyətin bədii inkişafı qadın kostyumları spesifik dəyişikliyə məruz qalmışdır. Yeni formanın əmələgəlmə üsulu modanın davamlı inkişafı ilə bağlı olmuşdur. Burada modelyerin yaradıcılıq qabiliyyətinin əhəmiyyəti böyükdür. Hissələr arasında əlaqə yaradaraq obrazlı geyimin layihələndirilməsi

onun xarici quruluşunda harmoniyanın yaranmasına səbəb olur. Ümumi bədii obraz faktorlardan asılı olaraq dəyişir. İstənilən stildə olan geyim növündə bütövlük əsas götürülür. Göstərilən şərtlərə uyğun vahid kostyumun təşkilini dəb üçün uğurlu hesab etmək olar. Forması verilmiş, konstruksiyası, kontur xətlərinin doğruluğu ilə layihələndirilmiş kostyum dəqiqliyi ifadə etməlidir. Müəyyən üslublu geyimlər yalnız konstruktiv quruluşuna, estetik görünüşünə görə deyil, eyni zamanda kompozisiya həlli ilə seçilirlər. Geyimin kombinləşdirilməsi müəyyən bir fikiri, ideyanı açmaq üçün bir vasitədir. Modelyer-dizaynerin istedadı, müşahidəçilik səviyyəsi, köməkçi digər vasitələrlə dəbə uyğun geyimin bütövlüyünü yaratmaq mümkündür. Modanın dəyişkənliyindən asılı olaraq yeni baxışlar formalaşır ki, bunuda kostyumda üslub yaratmaqla bildirilmişdir. Qadın siluetinin qanunauyğunluğunun müəyyən edilməsi geyimin tətbiqində mühüm rol oynayan amillərdən biridir. Geyim ansamblı zövqün təzahüründə, eləcə də üslubun tətbiqində kompozisiyanın tamamlanmasıdır. Həm modern, həm də digər tərzdə olan geyim nümunələri imicin göstərici xüsusiyyətidir. Kostyumun xarici görkəminin insanın bədən formasını tamamlaması əsas hesab edilməlidir. Öz detalları ilə bir yerdə bütünlüyün yaradılması layihələndiriləcək hər hansı libasın görünüşünə təsir edir. Nəzərə alsaq ki, orta yaşlı, yaxud yaşca daha böyük insanlar da bədən quruluşu dəyişikliyə məruz qalır və bu kostyumun kompozisiya həllinin bütövlüyünün yaradılmasında rol oynayan amillərdən biri hesab edilir.

2.2. Müasir kostyumda tətbiq edilən üslublar

Müasir modanın istiqaməti kostyumun layihələndirilməsində modern üslublu geyimlərə olan tələbatdan yaradıcı yeni ideyanı ifadə edən modelyer-dizaynerlərlə bağlıdır. Konstruktiv quruluşu ilə seçilən xüsusi geyim növləri moda da yaradıcı fəaliyyətin nəticəsi olmuşdur. Kostyumun komfortluluğu ilə bərabər onun ifadəli obrazının yaradılması əsas tələblərdən biri olmuşdur. Geyim konstruksiyasının təşkili, modelləşdirilməsi və məmulatın nümunəsinin yaradılması ümumilikdə geyim layihəsinin hazırlanmasının tərkibinə daxildir. Müasir kostyum spesifik yaradıcılıq qabiliyyətinin formalaşması ilə sıx şəkildə əlaqəlidir. Kostyum obrazının yaradılması əvvəlcədən modelin həcmnin və fiqurun ölçülərinin eskiz təsviri ilə müəyyən edilir. Yeni forma əmələgətirmə prosesində detalların funksional olması onun üslubundan asılı olmayaraq daha vacib xüsusiyyətdir. Müxtəlif formaların analizi geyimin kompozisiya quruluşunu təşkil edir. Hazırlanma metodikasından asılı olaraq yeni konstruksiyaların müəyyən edilməsi dərin üslub həllini də formalaşdırırdı.

Komplekt kostyumun üslubu modelləşdirilmiş yeni formanın bədii obrazı ifadə etməsində başlanğıc olmuşdur. Hər bir üslub layihələndirilmiş geyim zahiri görünüşü ilə ətraf mühit arasında əlaqə yaradır. Qeyd etmək lazımdır ki, maddi mühit obrazın və estetik ideyanın yaranmasında mühüm rol oynayır. Yaradılmış kostyumun estetik görünüşü onun yaradılış üslubunun dəyişməsinin nəticəsi olmuşdur. Moda da estetik zövqün təzahür etməsi XVIII əsrin sonlarına təsadüf etmişdir. Kostyumun bütövlüyü və ümumi əlamətləri müasir cəmiyyətin xüsusiyyətlərini özündə əks etdirmişdir. Geyimin mahiyyəti onun funksional cəhətləri ilə müəyyən edilirdi. Dəb tədqiqatçıları ilk əvvəl onun insan psixologiyasına təsirini analiz edirdilər. Bu həm də kostyumun üslubunun davamlılığını müəyyən edirdi. Eyni zamanda moda da yaranan hər üslub sosial mühitin dinamikliyini nümayiş etdirirdi. Ayrı - ayrı zaman müddətində hakim mövqedə olan modern, romantik, avanqard, pop-art, qranj, etnik, kimi üslubların hər biri müəyyən estetik görünüşü nümayiş etdirirdi.

Dəbdə kostyumun üslubu onun estetik görünüşü ilə yanaşı, həm də funksional əhəmiyyətini vurğulayır. Lakin yeni eklektik formalı geyim quruluş etibarı ilə hər kəs tərəfindən asanlıqla qəbul edilmişdir. Harmonik formaların birləşdirilərək istifadəsi vahid obrazlı kostyumun əmələ gəlməsinə səbəb olmuşdur. Fərqli üslubların birləşdirilməsi tamamilə yaradıcılıq qabiliyyətindən asılı olaraq dəyişir. Bir-biri ilə əlaqələndirilmiş geyim növləri arasında biçimi, tikiliş quruluşuna görə fərqli xüsusiyyətlərin ahəngdarlığı zövqün dəyişik istiqaməti ilə müəyyənləşdirilir. İki və daha artıq üslubdan yeni bir formanın meydana gəlməsi onların hazırlandığı materialı, tikiş üsulunu özündə əks etdirir. Bir- birinə zid olan müxtəlif modellərin uyğunlaşdırılaraq yeni ansamblada təqdimi yeni üslub yaratmışdır. Müəyyən edilmişdir ki, eklektik üslub mürəkkəbliyi ilə digər üslub növlərindən seçilir. Belə geyim növlərində sintez edilmiş forma və detallar kostyumda yeni estetik görünüş yaradır. Düzgün istiqamətdə birləşdirilmiş üslub kostyumun çoxvariantlılığında mühüm rol oynayır.

Geyim ansamblında hissələr arasında uyğunluğun gözlənilməsi eklektik üslubun əsas göstəricilərindən biridir. Bütövlüyün pozulmaması üçün detalların uyğunlaşdırılmasında qarışıqlıq yaratmamaq daha əlverişli hesab edilir. Klassik tərz ilə romantikliyin birləşməsinə komplekt geyimdə elementlərin nizamlı uyğunluğu vasitəsilə nail olmaq olar. Üçüncü başqa üslubu buraya əlavə etməklə tamamilə daha fərqli eklektik tərzində obraz yaratmaq mümkündür. Fərqli hissələri yerində əlaqəyə salmaqla moda da yeni baxışı formalaşdırmaq dəbin inkişaf səviyyəsini canlandırır. Fərqli tərzlərdən götürülən fikirlər əsasında yeni bir üslubun qurulması modelyerlər tərəfindən modada yenilikçi axtarışın üsulu kimi dəyərləndirilmişdir.

Üslubun ifadəliliyi layihəçinin sərbəst fikrinin geyimə tətbiqi ilə bağlı olaraq dəyişir. Avangard kostyumun eskizinin təsvirini qurarkən, modelyer ilkin olaraq onun silet xətlərini yaradır. Məhz bu xətlərin köməkliyi ilə ümumi formanın cəhətləri konkretləşdirilir. Xəttin istifadəsi modelin quruluşuna cazibədarlıq və obrazlılıq verir. Hazırlandığı materialın palstik əlamətlərindən asılı olaraq kostyumda həndəsi forma dəyişkən ola bilər. Avangard geyimin layihələndirilməsi prosesində sərt və qalın dəridən, sıx tərkibli parçalardan və sintetik quruluşlu

material seçimi modelin görünüşündə əyri, düz xətlər təsvir edilir. Plastikası yumşaq olan parçalardan qəribə və qeyri-adi axıcılığı olan formalar üstünlük təşkil edirdi. Kostyumun bütöv kompozisiyasında onun baş aksesuarı da geyimin tərkib elementi kimi fərqli şəkildə təqdim edilə bilər. Xarici görünüşün mürəkkəbliyi onun üslub həlli ilə bərabər, həm də zövqün göstərici vasitəsidir. Abstrakt ideyalar avanqard tərzin əsas forma strukturu idi. Bir-birindən fərqli modellər hər hansı bir obrazın məzmununu əks etdirir. Qeyd edilən üslubda hazırlanmış geyim formaları aktiv və hərəkətliliyi bildirməklə, xarici görünüşdə əminlik ifadəsi yaratmışdır.

Fransada bu üslubu ilk dəfə 1960 - cı il də Pierr Karden geyimlərindən ibarət olan geyim kolleksiyası ilə təqdim etmişdir. Məhz o, bu üslubun yaradıcısı hesab edilir. Bu baxımdan onun kolleksiyaları avanqard sevən insanlar üçün olduqca maraqlı qarşılanmışdır. İlk dəfə olaraq məşhur modelyer avanqard üslubda kosmik geyim quruluşunu layihələndirmişdir. Bununla o, mümkün olmayanı təşkil etməyi bacarmış və dəbdə fantastik düşünmə qabiliyyətini formalaşdırmışdır. Yeni kolleksiyayı digərlərindən fərqli edən cəhət onun sərbəst ideyanı əks etdirməsi olmuşdur. Avanqardı digər üslublardan seçən cəhətlər aşağıdakı sıralamada qeyd edilmişdir. Siluetin xüsusiliyi, onun assimetrik qaydalara uyğunluğu, rəng seçimində parlaqlığın çoxluğu, müxtəlif tərzlərin onda birləşməsi, geyimin layihələnmə prosesində parça növlərinin komplekt təqdimi və s. kimi xarakteristikası müasir modada qeydə alınmışdır. Geyim təsisçisi Pierr Karden kolleksiyasında avanqard kostymu öz fərqlilik əlamətləri ilə birlikdə podiyumlarda nümayiş etdirmişdir. Onun yaratdığı və təqdim etdiyi libaslar üslubun elementlərinin incəliyi və vahidliyi vasitəsilə cazibədarlığı ifadə etmişdir.

Modern üslubunda formanın hazırlanması prosesi onun ilkin nümunəsinin yaradılmasından başlayır. Şəkil 2.2.1. də nyu-luk üslubunun əsasında yaradılmış modern stilli qadın geyim dəsti verilmişdir. Burada estetik zövqün formalaşması onun görünüşünü müəyyən edir. Kostymu təşkil edən bütün elementlər modelyerin ideyasını, yeni tərzin yaranma məqsədini konkret xarakterizə etməlidir. Geyimin konstruktiv həllində onun müəyyən üsluba uyğun tərtibi modanın qanunlarını, ifadəlilik vasitələrini və üsullarını müəyyən edir. Estetik funksiyalı

kostyumun xüsusi əlamətləri onun üslubu ilə təqdim edilir. Yeni spesifik əlamətlərə malik hər bir geyim növü universal dəb mühitini əhatə etməlidir. Yaradıcılıq obyektini kimi hər bir eskiz müxtəlif formaların ilkin xüsusiyyətini ifadə edir. Məhz onun köməkliyi ilə modelyer dəbin estetikasını əks etdirməyi bacarır. Modelyer kostyumda üslubu ifadə etməklə layihələndirilmiş formanın mahiyyətini göstərir. Tərkib hissələrinin ümumi tərzə uyğunlaşdırılması bütövlüyün təmin edilməsində rol oynayır. İfadəli geyim üslubu onun məzmununun düzgün dərk edilməsində, funksiyasının açıqlanmasında mühüm rol oynayır. İstənilən üslublu libasın hazırlanmasında detalların qarışıqlıq harmonik vəhdətdə olması əhəmiyyət kəsb edir.

2.3. Qadın kostyumunun üslub həlli

XX əsrin əvvəllərində qadın kostyumlarında müasir modern üslublunun səciyyəvi cəhətləri əks etdirilmişdir. Spesifik xüsusiyyətləri olan yeni obrazlı geyimin tərtibində müxtəlif üsullar tətbiq edilir. Üslubun vasitəsilə seçilən bədii ideyanın dərk edilməsi, eyni zamanda onun inkişafını müəyyən etmişdir. Qadın geyimlərində formanın əmələ gəlməsi layihələndirmə prosesində qəbul edildiyi üslubun üstünlüyündən ibarət olaraq dəyişir. Kostyumun hazırlanma üsullarından asılı olmayaraq yeni yaradılmış geyim obrazı üslubun xarakteristikasını nümayiş etdirir. Onun funksional əhəmiyyətini, qadın proporsiyasını vurğulayır. Müasir qadın geyimin hazırlanma metodlarının modada kostyumun mürəkkəb obraz həllində mühüm rol oynamışdır. Müəyyən edilmiş üslubun libasın üzərində təyin edilməsi onun kompozisiya həllinin tamamlanmasından ibarət olaraq dəyişir. Müasir dövrdə mövcud olan üslubların strukturu kompozisiya quruluşunun düzgün təşkilindən asılıdır. Qadın kostyumları formanın bədiiliyini ifadə etməklə yanaşı, həm də müasir tələblərə uyğunluğunu göstərir.

Yaradıcı geyim eskizi modelin üslubunun konkretliyini, kompozisiyasının ifadəliyini yerinə yetirir. Formalaşmış və dəyişmiş dəbin qanunauyğunluqları yeni üslubda kostyumun layihələndirilməsində əsas rol oynayır. Müxtəlif quruluşlu qadın geyim növlərinin kompozisiyasında hissələrinin dəqiqliyi onun bədən quruluşunun təsdiq edən əsas əlamətlərdən biridir. Kostyumun və onun bütövlüyünü ifadə edən elementlərinin düzgünlüyü məmumlatının yaradılmasında istifadə olunan materialın xassələrinin, onun üslubunun dərk edilməsində əhəmiyyət kəsb edir. Hissələr arasında mütənasibliyin saxlanması qadın bədən ölçülərinin formaya uyğunluğu üslubun vahid təşkilində mühüm rol oynayır. Üslubundan fərqli olaraq hər bir geyim dəstinin konstruksiyası onun funksionallığını müəyyən edir. Keyfiyyətindən asılı olaraq estetik səviyyə göstərici qadınlar üçün layihələndirilmiş kostyumun üslubunda təsdiqlənir. Hər bir geyim nümunəsi qadın zərifliyini ifadə etməklə bərabər, eyni zamanda dəbdə zövqü formalaşdırmışdır. Layihələndirilmiş yeni üslubdakı kostyumun konstruksiyası qadınların həyat tərzindəki tələblərinə cavab

verməlidir. Seçilmiş tərzin təyinatı onun mövsüm dəyişkənliyinə, funksiyasına, müxtəlif yaş həddinə olan qadın tiplərinə görə müəyyən edilmişdir. Müasir zamanda işgüzar, ciddi formaların yaradılması qadın estetik görünüşünü dəyişdirmişdir. Modanın yeni inkişaf istiqamətinin dəyişməsi ilə əlaqədar olaraq modelin uyğunluğu onun üslubu vasitəsilə xarakterizə edilir. Geyimin təzi, formasının strukturu qadın fiqurunun tənəsüblyü arasında vəhdətlik yaratmışdır. Bu bütün olaraq qadın obrazının tamamilə dəyişməsinə və geyim növlərinin yaranması mərhələsində eleqant xanım görkəminin yaranmasına səbəb olmuşdur. Qadın üçün kostyum modelinin üslub həlli zahiri görünüşü əks etdirən mühüm cəhətlərdən biridir.

Kostyumun üslubunun təhlili nümunənin estetik görünüşünün, forma prinsipinin qiymətləndirilmə mövqeyini özündə ifadə edir. Müxtəlif üslublarda tərtib edilmiş qadın paltarları hər dövr üçün daha dəyişkən formada olmuşdur. Rokoko, barokko, nyu-luk kimi digər keçən zamanın tərzindən fərqli olaraq dəbdə həmçinin modern, fantastik avanqard, postmodernizm, pop, qranj, safari, etno və digər üslublar tanınmışdır. Ümumi zahiri formasının özünəməxsus quruluş təzi ilə seçilən kostyum növləri qadın zərifliyini əks etdirməklə, üslubun uzunmüddətli qalmasında rol oynayır. Hər bir geyim bütün detalları ilə kostyumdur və onun təzini yaradır. Qeyd etmək lazımdır ki, mövcud üslubların hər biri qadın bədən proporsiyasından asılı olmayaraq, kombinasiyanının hərtərəfli təşkilini nümayiş etdirir. Hətta qadın ayaqqabıları ilə bərabər onun saç düzümü, baş geyimləri də kostyumun komponentlərinə daxil edilmişdir. 1830 – cu illərdə təqdim edilmiş dəbdəbəli papaqlar xanımların sevimli aksesuarına çevrilmişdir. Müxtəlif üslublarda yeni növdə baş geyim kolleksiyaları modada qadın kostyumuna dəyişiklik gətirdi. Müxtəlif formalı şlyapalar ilk 5 il ərzində geyimin əsas tamamlayıcı elementinə çevrilmişdir. Böyük və ya kiçik ölçüdə olmaqla libasa uyğun şəkildə hazırlanırdılar. Lakin 1880 – ci illərin sonlarında məşhur modelyer, hər zaman geyimlərində qadın eleqantlığını vurğulayan Kokon Şanel bu sahədə populyar olmuşdur. Onun geyim üslubu qadınların əsas təzine çevrilmişdir. Klassik təzli, qara rəngin harmoniyasında və sadə konstruktiv quruluşda olan don

xanımların qarderobunda əsas yer tutmuşdur. Daha çox büzmə volanlardan, krujevadan istifadə edən modelyerin geyim nümunələri qüsursuz klassik üslubun əsas elementlərindən biri idi. Onun tərzı dövrümüzdə də dəbdə uzunmüddətli hakim mövqe tutmuşdur. Madumazel cibli düz ətəkləri, pambıq və yun materialdan hazırlanmış ikili kostyumlara təqdim edirdi. Bütün modellərində dəqiq və sadə biçim forması, düz xətlərin bədəni düzgün vurğulamasına, tikişin keyfiyyətinə xüsusi diqqət yetirilirdi.

XX əsrin 50- ci illərində onun yeni tərzli kostyumu incə qadın obrazını ifadə etmişdir. Yaxalıqsız quruluşda layihələndirilmiş ikili – kostyum xanımlar üçün ən əlverişli formalardan biri olmuşdur. İstənilən fəsil üçün münasib olan geyim qadın fiqurunu cazibədar göstərirdi. Modada təkrarsız formalar yaradan yenilikçi modelyer öz ideyalarını qadın kostyumlarında olduqca əlverişli şəkildə ifadə edirdi. Onun büküklü kostyumu da maraqla qarşılanmışdır. Koko çalışırdı ki, yaratdığı üslub qadınların rahatlığını təmin etsin və onların tələblərinə münasib olsun. Yüksək yaradıcılıq qabiliyyətinin olması onun fəaliyyətində əsas meyar idi. Məhz buna görə də hər bir yeni forma digərini təkrarlamadan qadınların geyim dəstinə çevrilirdi. Hər bir modelini keyfiyyət göstəricilərinə uyğun olaraq layihələndirən madumazel öz dövrünün seçilmişlərindən olmuşdur. XX əsrin ən fəaliyyətli modelyerlərindən olan Koko öz geyim kolleksiyasını tanıtmayla, eyni zamanda müxtəlif formalı qadın kostyumlarını yaratmayla klassik üslubu əsas istiqamətdə saxlamağı bacarmışdır.

XIX əsr geyimin fasonun tamamilə yeniləşməsi, qadın üslubunun dəyişikliyi ilə yadda qalmışdır. Modanın əsas xüsusiyyətlərini öz geyimlərində əks etdirən yeni dövrün modelyerləri bu sahədə dəbdə yüksək səviyyədə qiymətləndirilmişdir. Modern üslubda hazırlanmış kostyumlara artıq daha əlverişli idi. Öz yaradıcılığında müxtəlif üslublara müraciət edən Puare yeni tərzdə qadın kostyumunu təqdim etmişdir. İlk olaraq qadın kostyumunun üslubunun dəyişilməsində modelyer istifadəyə uyğun olmayan element kimi korsetdən imtina etmiş və bunu geyim modellərində göstərmişdir. Beləliklə, Puare cəsarətli qadın kostyumunun yeni üslub həllini formalaşdırmışdır. Onun fikrinə əsasən üslub paltarlara funksional əhəmiyyət verməlidir. Hərəkətə maneçilik etməklə, geyimin quruluşunda kobudluq

yaratmamalıdır. Cəzbedici formalı paltar qum saatının quruluşunu xatırladırdı və bununla yeni qadın siluetini təqdim edirdi. Onun kübar xanımlar üçün hazırladığı yeni üslublu kolleksiyası dəb dünyasını təəccübləndirirdi. Fantastik üslublu geyim növləri də onun yaradıcılığının bir istiqamət idi. Bunun üçün modelyer- rəssam əlvan elementli fantastik parça çeşidlərinə müraciət edilmişdir. Koko Şanelin qadın kostyumunda şəkil 2.3.1- də təsvir edilmiş formada yeni obrazın əsas göstəricisi qara rəngin çaları ilə formanın ifadəsi olmuşdur. Burada qadın üslubu tamamilə zərifliyi ifadə edirdi. Yeni moda üslubunda təmtəraqlı saç düzümləri maraqlı deyildi, lakin tək rəngli lentlərlə bəzəldilmiş aksesuarlar, kəmərlər kostyumun bütövlüyünü təşkil edirdi. Dəbdə fantaziya sərhədli olmamışdır hər yeni formalmış üslub digərindən seçilmişdir. Modern üslubun başlanğıcı hələ bu vaxtlardan qoyulmuşdur. Fərqli geyim üslubu, saç düzümünün qeyr-adiliyi, ayaqqabı seçiminin sərbəstliyi bunu göstərirdi. Müsir formalı qadın üslubunu yaratmaq modelyerin əsas mövqeyi olmuşdur. Bu baxımdan o qadın bədən proporsiyasına münasib geyim yaratmaqda maraqlı idi. Quruluşunda müasirliyi ifadə edən büstqalterlərdən kolleksiyasında istifadə edərək yeni ideyasının və xanımlar üçün üslubun mahiyyətini bildirmişdir. Fantastik biçimli kostyumlar əsl yaradıcılıq obyektinə çevrilmişdir.

Moda da XX əsrdə formalaşmış üslublardan biri də nyu-luk idi. İndividual xüsusiyyətləri ilə qadın geyim tərzində yenilik yaradan üslublardan biri kimi seçilirdi. Onun yaranması moda tarixində öz istiqaməti ilə fərqlənən modelyer Kristian Diorun fəaliyyəti ilə bağlıdır. Yeni üslublu kostyum qadın zövqünün tamamilə dəyişməsinə səbəb olmuşdur. Dəbli xanımlar üçün hazırlanmış geyim nümunələri yeni quruluşu özündə əks etdirirdi. Eskizi qurulmuş forma hazırlandığı üslubun obraz həllini bildirirdi. Nyu-luk üslublu kostyum yeni istiqamətin, yaradıcı ideyanın əmələ gəlməsində səbəb idi. Siluetin yaradılmış formaya uyğunluğu mürəkkəb qadın obrazının yaranması ilə nəticələnmişdir. Diorun üslubunu müxtəlif siluətlər üçün uğurlu hesab etmək olardı. Qadın platarlarında çiyin və aşağı hissələr bir qədər fərqlənirdi. Yuxarı formanın genişliyi ilə dar əmək müəyyən harmonik baxış yaradırdı. Bununla yanaşı, aşağı istiqamətdə genişlənən yeni siluet forması

onun üslubla ifadə edilməsində əsas rol oynamışdır. Modern kostyumlarda fantastik düşüncənin fəaliyyəti onun tərzini yaradırdı. Modelyerlərin yaradıcılığı bu üzrə formalaşmışdır. Onlar geyimdə qəribəliyi, qeyri-adiliyi, fərqli biçimi sevirdi. Bu baxımdan modern tərzli kostyum modelləri layihələndirərək, onları qadın üslubunun bir növü kimi təqdim etmişdir. Assimetrik formalı geyimlər, yaxası qatlamalı olan köynəklər kolleksiyanı tamamlamaqla birlikdə, həm də müstəqil ideyanı tərənənüm etmişdir. Kostyumun modernliyi onun biçim üsulu, geyim komponentlərinin simmetrik quruluşunun fərqliliyi vasitəsilə ifadə edilirdi. Modern tərzli kostyumda müxtəlif elementli motivlərdən istifadə edilməsi, hissələr arasında uyğunluğun olması və s. baxımından üslubda sərbəstlik mövcud idi. Lakin belə üslubda tikilmiş geyimlərdə onun funksionallığı nəzərə alınır. Modern üslublu qadın kostyumu digər üslublarla oxşar əlamətlərə malik olsa da, qeyri-adi eleqantlılıq bu tərzin mühüm cəhətlərindən biri olmuşdur. Modanın qanunlarına əsasən formalaşmış üslubda yaradılmış tərzli geyim növləri dəbdə seçilmişdir. Burada zövq tamamilə sərbəst formalaşmışdır. Yeni görünüşdə kostyum qadınlar tərəfindən asanlıqla qəbul edildi. Modern geyim öz prinsipləri əsasında formalaşmışdır. Lakin geyimin bu üslubu hər zaman istifadə üçün uyğun hesab edilirdi. XX əsrin ən geniş yayılmış üslubu kimi qiymətləndirmək mümkündür.

Bölmə III. Müasir qadın geyimlərinin layihələndirilməsində modern üslubunun tətbiqi

3.1. Müasir qadın geyimlərinin inkişaf tarixi

XX əsrin modasında qadın geyiminin inkişafı və müasir dəbə uyğunlaşması formanın dəyişkənliyi ilə ifadə edilmişdir. İdeal qadın obrazının yaradılması kostyumun görkəmi ilə əlaqəli olmuşdur. Qadın geyimlərinin layihələndirilməsi müxtəlif zamanlarda onun bədən quruluşunun dəyişilməsi, fiqurun yeniliyi formanın xüsusiyyətlərinə münasibliyi ilə bağlı olmuşdur. Müasir dövrün geyim tərzii XIX əsrin 90- cı illərindən başlayaraq tanınmışdır. Yaradılmış yeni formalı paltarın eskizinin layihələndirilməsi modelin görkəmini əks etdirirdi. Geyimin quruluş elementləri müxtəlif ideyalarla müəyyən edilmişdir. Təkmilləşdirilmiş geyimin konstruktiv quruluşu onun inkişaf istiqamətini qeyd edirdi. Müasir dəbin xüsusiyyətlərinin geyimdə ifadəsi qadın zahiri görkəminin də dəyişməsində rol oynamışdır. Dövrün müasirliyi ilə uyğunlaşan kostyum komplekti ciddi və yaxud sərbəst mühit üçün əlverişliliyi ilə seçilirdi. Bu isə qadın obrazının mühüm dərəcədə dəyişməsinə səbəb olmuşdur. 1950 - ci ildə Diorun müasir geyim üslubunda hazırladığı geyim kolleksiyasının təqdim edilməsi xanımların tərzini müasirliklə əlaqələndirmişdir. Yeni forma ilə modelyer zərif və fərqli xanım obrazı yaratmışdır. Ətəklərin forması dəyişdirilərək müəyyən edilmiş mühit üçün rahatlığı ifadə etmişdir. Müasir modelyer qadın üslubunu tamamilə yeni dəblə uyğunlaşdırmışdır. Qadın geyimində tətbiq edilmiş formalar onun eleqant görünməsində əsas rol oynamışdır.

XX əsrin 80- ci illərinin modası müasir dəb istiqamətində idi. Zaman keçdikcə formanın xüsusiyyətləri qadınlar üçün funksionallığı ilə rol oynamağa başlamışdır. Kostyumun müasirliyi onun üslub həllinə də birbaşa təsir göstərmişdir. Müasir kostyumun quruluşu tarixi geyim növlərinin əsasında layihələndirilərək inkişaf etmişdir. Geyimin vasitəsilə moda müasir qadın imicini formalaşdırmışdır. Qadınların müasir modaya münasibəti hələ XIX əsrin sonlarından başlayaraq, onların geyim üslubu ilə göstərilmişdir. Bir qayda olaraq hər bir geyim ansambli müasir dəb prinsipləri əsasında hazırlanırdı. Düşünülmüş formaların qadın silüetinə

münasibliyi xarici görünüşdə harmoniya yaradırdı. Moda yeni quruluşun tətbiqi nəticəsində görünməmiş dəyişikliklərə nail oldu. 1956- ildə düz siluetli sadə geyim modelləri qadınların ən sevimli tərzinə çevrilmişdir. Büzməli parçalardan, lentlərdən istifadə edilərək hazırlanan geyimlər qadın obrazını onun təyin edildiyi mühitə görə dəyişmişdir. Forma vasitəsilə qadın fiqurunun çatışmayan tərəflərini görünməz etmək mümkün olmuşdur. Dəbdəbəli xanımlar incə zövqlü biçimi nümayiş etdirməklə, müasir modanın xüsusiyyətlərini əks etdirirdilər.

XX əsrin 50 - ci illərində yeni moda geyimlərində trapesiya formalı geyimlər diqqət cəlb etmişdir. Məşhur modelyer İv Sen-Loran bu quruluşu yeni istiqamət kimi kolleksiyasında nümayiş etdirmişdir. Onun təqdim etdiyi paltarları müxtəlif mühitlər üçün olduqca münasib hesab etmək olardı. Şalvar quruluşunda kostyum, safari üslubunda geyimi yaratmaqla qadın qarderobuna rahatlıq gətirmişdir. Müasir libasın hazırlanmasında rəng duyumunun incəliyi diqqət çəkmişdir. Bu onun moda sahəsindəki uğurlarının bir istiqaməti idi. İstər iş, istərsə də fərqli məqsədlər üçün nəzərdə tutulmuş müxtəlif quruluşlu geyimlər forma etibarını ilə fiqurun estetik zövqünü əhatə etmişdir. Modelyer-dizayner dəbdəbəli fəaliyyəti ilə çalışırdı ki, qadın kostyumları cəlbedici görünüşə malik olmaqla yanaşı, həm də keyfiyyət xüsusiyyəti olsun. Funksional və zövqlü geyim modelləri üzərində işləyərkən Loran müasir moda tələbinə cavab verən kostyumun yaradılmasını əsas götürmüşdür. Dəri materialdan bluzonlar, qısa quruluşda pencəklər və eləcə qadın bədən proporsiyasına uyğun smokinlər layihələndirərək, müasir qadın obrazını yaratmağı bacarmışdır. Geyimin rəng həllində də çalarlılıq əsas hal olmuşdur. Bütün yeniliklər qadın üçün dəbli görünməyi vurğulayırdı. Zaman keçdikcə qadın geyim tərzini ötən illərə nəzərən tamamilə dəyişilmişdir. Dövrün tələbinə uyğun yeni formalar tətbiq edilirdi. Qolsuz jaketlər, qısa formada ədəklər, büzməli parça növündən geyimlər, lentlərlə əlaqələndirilmiş müxtəlif formalar xüsusilə seçilirdi.

Parçasının quruluşuna görə layihələndirilən geyim növləri bir-birindən fərqlənirdi. Həndəsi elementli materiallardan layihələndirilmiş paltarlar və simmetrik formalı qadın geyimləri dəbli xanımlara təqdim edilmişdir ki, bu da qadın zövqünün formalaşmasında əhəmiyyətli olmuşdur. Bel xəttindən aşağıya doğru

istiqlamətlənmiş əmək və ya libaslar hərəkətə maneçilik yaratmırdı. Yeni modanın müasir formaları bütün xanımlar üçün əlverişli idi. Qadınlar belə geyimlərə üstünlük verərək dəbin inkişaf səviyyəsini ifadə edirdilər. Modelləşdirmə üsullarından asılı olmayaraq hər bir geyim yaradıcı fikri əhatə etmişdir. 1960 – cı illərin sonlarında müasir qadın geyimi tamamilə forma həllini tapmışdır. Cırıq cins şalvarlar ilə romantik bluzun birləşdirilməsi, cins materiallı ədəklər qadın geyim dəstinə daxil olmuşdur. Qadın bədən formasının ətrafında genişlənən geyim növləri ilə tamamlayıcı element kimi baş geyim formalarından da istifadə edilirdi. Bununla yanaşı, plastik materiallardan layihələndirilmiş paltarlar, metaldan geyimlərə də üstünlük verilmişdir. Dəri ədəklər müasir dəbdə geniş yayılmışdır.

Müasir qadın kostyumlarında etnik motivli formalar da əsas yer tutmuşdur. Romantik bluzlarda müxtəlif motivli elementlərin istifadəsi milli üslubun modada rolunu qeyd etmişdir. Etnik üslublu paltarlar yeni müasir formada təzahür etmişdir. Parlaq və rəngli ornamentlər yeni dəb üçün fərqli qəbul edilmişdir. Naxışlı qadın köynək formaları, kombizonlar, şalvarlar və digər geyimlər dəbin müasirliyini tamamilə ifadə edirdi. Müxtəliflik yaradan etnik geyimlər dəbdə geniş tətbiq edilmişdir. Qadın geyimlərində konstruktiv quruluşun tamamlanması müasir spesifik tələbləri əhatə etməlidir. Burada yalnız forma rol oynamır, eyni zamanda rənglərin ağəndarlığı, biçimin müxtəlifliyi və s. kimi əlamətlər əsas götürülməlidir. Fakturalı parça seçimi və qeyr-adi biçim növündən istifadə edilməsi qadın geyimlərində fərqlilik yaradırdı. Müasir qadın geyimlərində yaxalığın valanlarla bəzədilməsi, kəsimi müxtəlif ədəklər, qolların çiyin hissəsinin fərqli quruluşda tətibi yeni modanın tələbi ilə müəyyənləşdirilir. Müasir qadın geyim növlərinin yaranması və inkişaf xüsusiyyətləri, komfortluluğu yeni modanın ifadəedici vasitəsi olmuşdur.

3.2. Qadın ziyafət kostyumunun yaranması

Dəbli qadın geyim formalarının yaradılmasında ziyafət paltarlarının hazırlanması xanımlar üçün əsas zövq mənbəyi olmuşdur. Yüksək yaradıcılıq qabiliyyəti olan insanlar tərəfindən qadın gözəlliyi geyimdə bir daha vurğulanırdı. Bu hər bir xanım üçün inanılmaz modanın yeni istiqaməti kimi qeyd edilmişdir. XVIII əsrin sonu XIX əsrin əvvəllərində formaəmələgətirmənin yeni üsulları tətbiq edilmişdir. Kostyum yaradıcılığında ziyafət formasının layihələndirilməsi modelyerin ideyası əsasında müəyyənləşdirilmişdir. Təyin edildiyi mühit üçün modalı geyimin formasının qurulması zövq, fantaziya ilə bərabər, yeni üsulların tətbiq sahəsini genişləndirmişdir. Nəzərdə tutulmuş formanın eskiz həlli onu təyin edən əsas vasitələrdən bir olmuşdur. Zərif və bir o qədər konkretliyi ilə seçilən ziyafət kostyumları müxtəlif material seçimi ilə diqqət çəkmişdir. Yüksək tikiş üsulu əsasında hazırlanmış paltarlar hər bir qadın üçün cazibədarlıq simvolu olmuşdur.

Qadınların dəbə qarşı meylinin artması geyim modellərinin dəyişikliyinə və yeni üslub həllində əsas rol oynayırdı. Modanın ziyafət üçün nəzərə aldığı yeni geyimlər dəqiq və müxtəlif formada biçim üsulu ilə xarakterizə edilmişdir. Burada əsas məqsəd layihələndirilmiş kostyum forması və estetik quruluşu ilə ziyafət xanımını ən dəbli göstərməkdən ibarət olmuşdur. Müasir dəbin əsas prinsipləri yaradıcı kostyumda əks etdirilmişdir. Yaradıcı düşüncənin geyimi kimi qiymətləndirilən ziyafət kostyumları fantastik dəbin parlaq nümunələri olmuşdular. İstifadə mühitinə uyğun müasir orjinal detallar parçanın fakturası ilə harmoniya yaradırdı. Geyimin üstün xarakteristikası onun fərdiliyi və qadın zahiri görkəmini tamamlaması idi. Modelin individuallığı ilə modelyer kostyumun tikiş üsulunun müxtəlifliyini yaradırdı. Demək olar ki, ziyafət kostyumları yüksək tikiş prinsiplərinin formalaşmasında əsas rol oynamışdır.

Ziyafət formalı kostyum müxtəlif modelyerlərin yaradıcılıq istiqaməti əsasında yaranmışdır. Bu dövrdə yeni zövqün formalaşmasında başlanğıc olmuşdur. Təklif edilən hər bir geyim quruluş kombinasiyasının komponentləri ilə digərlərindən fərqli cəhətləri ilə seçilirdi. Layihələndirilən kostyum və ya paltar

nümunəsi qadın bədən formasına tamamilə uyğun şəkildə tikilirdi. Onlar adətən naxışlarla, müxtəlif hörülmüş lentlərlə, formalı düymələrdən istifadə edilərək hazırlanırdı.

Qadın kostyuumlarının ziyafət üsulunda hazırlanmasına ilk dəfə XIX əsrdə başlanılmışdır. Tikişin əhəmiyyətini geyim üslubunda vurğulayan modelyer Çarlz Vort kostyumu incəsənət əsəri kimi dəyərləndirmişdir. Dəbdəbəli qadın geyimləri hazırlamaqla yaradıcılığını ifadə edən modelyer hər zaman saray, ziyafət kostyumunu yüksək qiymətləndirirdi. Onun fikrincə, bütün qadınlar üçün yaradılmış eleqant geyim onların xarici görünüşüylə uyğunluq yaratmalıdır. Ziyafət üslubunda yaradılmış formalar Vortun əsas ideyasını ifadə edən vasitə olmuşdur. O, dövrün qadın ruhunu yaratdığı formalarda təcəssüm etdirməklə modelyer təmtəraqlı kolleksiyaları təqdim etmişdir. Öz zamanının ən yaxşı geyim tərtibatçısı paltarlarını yüksək qabiliyyətlə tikirdi və bu onu digərlərindən fərqləndirən xüsusiyyətlərindən biri idi. Zövqlü geyimin layihələndirilməsi Vortun əsas iş prinsipi olmuşdur. Modelyer modellərində dekorativ elementlərdən istifadə edərək, parlaq görüntülü qadın libasını yaradırdı. Tikmə naxışları geniş ölçülü paltarlarda təəccüblə qarşılanmışdır. Muncuq, çiçək və digər elementlər ziyafət geyimini daha da cazibədar etmişdir. Onların tikilməsində material fərqi də mövcud formanın tərtibində əsas götürülürdü. Bunun üçün əlvan bəzəkli, üzərində müxtəlif həndəsi formaları olan, gümüşü və digər parçalardan istifadə edilmişdir. Böyük bəzək quruluşunda olan geyimlər incə qamətli xanımlar görə daha uyğun hesab edilirdi. Bu onların bədən fiqurunun fərqliliyi əsasında müəyyən edilmişdir. Cəzbedici qadın libasları düz ətkli, qatlı formalarla yaxud uzun ölçüdə hazırlanırdı. Ziyafət üçün tikilmiş geyimlər, yerə qədər həcmli formalar olmaqla qadın silüetinə uyğunlaşdırılmışdır.

1907- 1908 – ci illərin dəbində ipək parçadan daha gözəl libaslar yaratmağın mümkünlüyü cəsarətli qadın obrazını tərənnüm etmişdir. İpəyin dekorativ parçalarla və işləməli formalarla sintezi ziyafət geyiminin təmtəraqlı görünməsinə səbəb olan amillərdən biri idi. Məxmərdən, tül və müxtəlif materiallardan hazırlanmış geyim mürəkkəb biçim üsulu ilə kübar xanımlarda gözəl təəssürət yaradırdı. Müxtəlif

rəngli biserlərlə, mirvarilərlə, şəbəkələrlə tikilmiş paltarlar incə zövqü nümayiş etdirirdilər. Kostyumun bütöv kompozisiyasında bütöv şəbəkə şəklində bəzəldilmiş ətəklər həcminə görə genişliyi ilə seçilirdi. Qadın geyimində reformanın yaranması onların müasir dəbdə rolunu artırmışdır. Ziyafət üçün müəyyən edilmiş kostyumun yaradıcılarından biri kimi Mademuazel müasir tələbə uyğunluq səviyyəsi yüksək olan forma nümunələri yaratmışdır. XX əsrdə yaratdığı qara klassik geyimi ziyafət üçün qüsursuz model kimi qəbul edilmişdir. İdeal qadın quruluşunu əks etdirən kostyum bütün xanımlar üçün əlverişli və yararlı hesab edilirdi. Qadın cəsarətini özündə əks etdirən libas, tamamilə yaraşığı görünüş formalaşdırmışdır. Belə geyimlər xüsusi biçimlə və təyin edilmiş eskiz əsasında layihələndirilmişdir. Özündən əmin, bacarıqlı xanımlar məhz bu libası seçirdilər və modelyerin tərzini yüksək qiymətləndirirdilər. Pambıq parçalardan istifadə edilərək tikilən paltarlar praktiki cəhətdən qadınlar üçün həddindən artıq rahatlıq yaradırdı. Tikişin keyfiyyətli olması ilə geyimlər daha da məşhurlaşmışdır. Zərif kostyum dəsti bütün görkəmi ilə xüsusi bacarıqlı modelyer tərəfindən tərtib edilmişdir. Onun ziyafət geyiminin ən başlıca xüsusiyyəti tikişin möhkəmliliyi və qüsursuzluğu olmuşdur. Modelyerin geniş yaradıcılığı ziyafət formalarının yaradılmasını bütünlüyü ilə əhatə etmişdir. Məzmun həlli geyimin hazırlanmasında əsas şərtlərdən biridir. Hər hansı məqsəd üçün nəzərdə tutulmuş kostyum dəsti ayrı-ayrı detalları ilə geyimin bütövlüyünü təşkil edirdilər. Füsunkar əlvan görüntülü tül parçadan tikilmiş qaraçı tərzində şəbəkəli ziyafət paltarları və eyni zamanda atlasdan, hamar liflərdən hazırlanırdı. Bu geyimdə yumşaqlıq əmələ gətirməklə, həm də daha komfortlu görkəm nümayiş etdirirdi. Geyimin yaradıcılıq xüsusiyyətlərindən asılı olmayaraq hər bir modelyer tam zövqlü, qadın eleqantlığına uyğun libaslar hazırlayırdı. Formalarla proporsiya arasındakı mövcud uyğunluq hər növ geyim növünün tikilməsində böyük əhəmiyyət kəsb edir. Kübar xanımların geyim üslubu ziyafət tərzli formaların tətbiqi nəticəsində dəyişilmiş, daha da mükəmməlləşmişdir. Bu onların modaya baxışlarını, zövqlərini, dəbə münasibətlərini formalaşdırmışdır. Cəmiyyətin hər bir mühitində qadın gözəlliyi onun geyim üslubu ilə qiymətləndirilməsindən asılı olaraq fərqli ifadə edilirdi.

XX əsrin 50 – ci illərində xanımlar üçün müxtəlif formalarda ziyafət libasları təklif edilmişdir. Dəbin inkişaf prinsipləri əsasında kostyumun modelləşdirilməsi mürəkkəb proses kimi qiymətləndirilmişdir. Balon quruluşlu geyimlər, boyun hissəsində uzadılmış yaxalığı uzadılmış libaslar, köynək quruluşunda paltar növlərinin kolleksiyaları nümayiş etdirilmişdir. İcad edilmiş yeni konstruktiv quruluşlu formalar sadə rəng seçimi ilə olduqca maraqlı görünürdü. Bu onların mühit üçün uyğunluğunu müəyyən edən elementlərdən biri idi. Modada inqilab yaradan geyim tərtibatçıları müasir qadın tərzini yaratmağı yaxşı bacarmışdılar. Bir-birindən gözəl parça nümunələrindən və eləcə də müxtəlif növ məmulatlardan layihələndirilmiş libaslar inanılmaz dərəcədə zərif görünürdü. Modelləşdirilmiş formalarada metaldan, güzgü parçalarından və digər materialları tətbiq etmək mümkün olmuşdur. Bu həm də sərt qadın görkəmini incəlik istiqamətində formalaşdırmışdır. Daim yeniliyi qəbul edən moda hər zaman yaradıcı geyim ideyasını əhatə etmişdir. Müasir quruluşlu kostyumda dar formalı ətəklər genişlənən və təmtəraqlı quruluşla əvəz edilmişdir. Ziyafət üçün hazırlanmış kolleksiyalar zahirən fərqli görkəmi ilə cəsarətli xanımların seçimi olmuşdur. Qadın eleqantlığı ziyafət üslublu libasın ümumi forması vasitəsilə təcəssüm etdirilmişdir.

3.3. Modern üslublu qadın kostymunun formalaşma tarixi

XX əsrin əvvəllərində tərtib edilmiş modern quruluşlu kostyum geyim tarixində ən parlaq üslublardan biri olmuşdur. Keçmiş dövrün geyim tərzinin müasir modada təzhürü modern kostyum vasitəsilə təqdim edilmişdir. Qadın libaslarının formalaşması dəbin inkişafında yaradılmış üslubların dəyişkənliyi ilə bağlı olmuşdur. Füsunkar yeni qadın obrazının modaya daxil olması ilə fərqli geyim kolleksiyaları təqdim edilmişdir. Tarixi formanın modernləşməsi gözəl və yaraşığılı görkəm yaratmaqla yanaşı, həm də əsl məftunedici qadın ruhunu ifadə edirdi.

Müasir modern stilində geyimin formasının tərtibatında bir neçə prinsip mütləq sayılır. Əsas əlamət yaradılacaq yeni konstruktiv formanın keçmiş dövrün geyimlə ənənəvi əlaqəli olmasından ibarət olmuşdur. Özündən əvvəl bir neçə üslubun dəbə daxil olması yeni tərzli libasın bədii ideyasının tətbiq edilməsini müəyyən etmişdir. Modanın yeniliyə istiqamətlənməsi kostyumun layihə həllini sistemləşdirmişdir. Uzun müddət ərzində kəskin üslubların dəbdə hakimliyi yeni stilin mürəkkəb istiqamətinə səbəb olmuşdur. Qadın paltarlarının utilitar funksiyasının yaranması onun tərzinə görə müəyyənləşdirilir. Kostyum dəstinin hazırlanma mərhələsində vahid qadın obrazının formada təmin edilməsi və müasir dövrə münasib kombinləşdirilməsi mühüm cəhətlərdən biridir. Müasir geyim üslubunda hissələr arasında bölünməz bütövlük yaradılmalıdır. Bu modernləşmiş kostyumun formalaşma istiqamətini yaradan amillərdən sayılır. Modern geyimin layihələndirilməsində onun struktur elementləri əsas hesab edilmişdir. XX əsrin 20 - ci illərində geyimin təkmilləşdirilmiş modernləşmiş forması konkret qadın qarderobunun geyim dəstinin elementlərini dəyişdirmişdir. Modelin üslub həlli obrazın yığcamlılığına münasib olaraq tərtib edilmişdir. Lələklərlə bəzədilmiş baş aksesuarları, büzməli yaxalıqlar, geyimin qollarının xüsusi formalı olması burada öz əksini tapmışdır.

1930-cu illərdə məşhur geyim tərtibatçısı Pol Puare modern qadın kostyumunu özünəməxsus tərzdə təqdim etmişdir. Qara tafta materildən tikilmiş kostyum müxtəlif gül bəzəkləri ilə bəzədilərək, füsunkar qadın gözəlliyini ifadə

etmişdir. Rəngli süsən çiçəkli eleqant geyimin quruluşu modern üslublu forma əsasında hazırlanmışdır. Krujevalarla bəzəldilmiş ziyafət geyimləri üslubun təməl prinsiplərini əks etdirmişdir. Şəkil 3.3.1 - də 1912-ci illərin modern stilində qadın kostyumunun forması tərtib edilmişdir. Qadın siluetinin quruluşu libasın cəhətlərini özündə əks etdirirdi. Uzun pencək və düz ətəklərdə qadın gözəlliyinin vurğulanması ilə bütöv geyim ansamblı təşkil edilmişdir.

Modern stilində layihələndirilmiş qadın kostyumu onun bədən formasına münasib olmalı, parçanın fakturasına uyğun tikilməlidir. Parçanın üzərində geyimin eskizinin təsvir edilməsi müvafiq görünüşü ifadə edirdi. Yeni nəsil modelyərə görə modern üslublu geyimlər mövcud tərzlərin sırasında hakim mövqedə olmuşdur. Kostyumun görünüşünü dəyişdirməklə, cəmiyyətin geyim modasına baxış mövqeyi formalaşdırılmışdır. Dəbdəbəli formalı geyimin tərtib edilmə üsulu onun dəbə uyğunluğu ilə qiymətləndirilmişdir. Müasir modelyər kolleksiyalarının üslub həllində əvvəlki dövrün geyimlərindən bəhrələnmişlər. Burada həmin illərin daha modernləşmiş geyim formaları yaradılmışdır. İnsanların həyat tərzlərinin də dəyişməsi modern dəbin dəyişməsində əsas rol oynamışdır. Onlar artıq daim yeniliyi tərənnüm etmək istəyirdilər və bunu geyimlərin köməyi ilə biruzə verirdilər. Hər bir modelin konstruktiv quruluşu qabaqcadan müəyyən edilmiş fikri təcəssüm etdirmişdir. Yeni kostyum müxtəlif prinsiplər əsasında yaranmışdır. Modern müasir formalı kostyum keçmişin ən-ənələrini özündə əks etdirirdi. Dəbin bütün qanunlarına uyğun olaraq, layihələndirilmiş modern qadın geyim formaları müasir dövrümüzdə də xanımların ən çox istifadə etdiyi tərz olaraq dəyərləndirilmişdir. Bütün funksiyaları ilə kostyum yeni bəddi fikrlə keçmişin ideyalarının sintezi əsasında formalaşdırılmışdır.

Nəticə və təkliflər

Müasir moda modelyrləri üslubundan asılı olmayaraq qadın kostyumunu layihələndirdik də onun bədən proporsiyasını, yaş həddini, mühitin uyğunluğunu nəzərə almalıdır. Geyimin ümumi görünüşü qadın estetikasını ifadə etməklə, funksional əhəmiyyətli olmalıdır. Kolleksiyaların yaradılması ilə qadın geyim tərzinin inkişaf istiqaməti, onun zövqü formalaşdırılmışdır. Forma etibarını ilə kostyumun üslubu qadın imicini düzgün ifadə etməlidir. Qadın kostyumunun formalaşması dərin inkişaf səviyyəsi ilə səciyyələnmişdir. Modernləşdirilmiş libas üçün seçilən materiallar bədən quruluşuna uyğunlaşdırılmış formaları, onun bədii ideyasını və konstruksiyasını nəzərə alaraq seçilməlidir. Kostyumun kompozisiyasının bütövlüyü onun tərtib edilməsinin mühüm cəhətlərindən biridir. Konstruktiv tələbləri nəzərə almaqla kostyumun layihələndirilməsi modern üslublu qadın geyim formasında əsas rol oynayır.

Aparığımız araşdırmalar nəticəsində aşağıdakı təklifləri vermək olar.

1. Qadın kostyumun müasir modern forması funksional cəhətlərə malik olmaqla, mühitin konsepsiyasına uyğun olmalı;
2. Yeni formanın yaradılmasında müasir üsullar mənimsənilərək, layihələndirmə prosesi tamamlanmalı;
3. Üslubun formalaşması ilə ilə dövrün tələbi modern kostyumda əks etdirilməli;
4. Hər bir modelyrlərin kolleksiyalarında milli qadın geyimləri üslubla uzlaşmalı;
5. Təqdim edilmiş modern üslublu kostyum Azərbaycan qadınlarının eleqantlığını əks etdirməli;

Ədəbiyyat siyahısı

1. B.S. Paşayev, L.H.Məmmədova, Y.Ç.Ağamalıyeva “Moda və kostyumun tarixi” .-B: 2008.
2. O.Ş.Şamxalov, Ə.N.Orucov “Geyimlərin modelləşdirilməsi və konstruksiya edilməsinin əsasları”.- B: 2003.
3. B.S.Paşayev “ Parça və geyim məmulatlarının bədii layihələndirilməsi” .- B.2004.
4. Qasımova E.N., Məmmədova L.H. “Kostyumun kompozisiyası”.-Bakı, “Tibb” nəşriyyatı, 2013.
5. Балдано И.Ц. Мода XX века: Энциклопедия. М: «Олма-Пресс» ,2002
6. Е.Б.Коблякова «Конструирование одежды с элементами САПР» М.1998.
7. Е.М.Матузова, Н.С.Гончарук, Р.И.Соколова «Разработка конструкций изделий по моделям» М.2000.
8. Б.С.Сакулин и. др. «Конструирование мужской и женской одежды» М.1999.
9. Голубева О.Л. «Основы композиции» - М : Издательский Дом «Искусство», 2004.- 120.
10. Гусейнов Г.М. Композиция костюма. – М: Издательский «Академия», 2003.- 432с.
11. Беляева-Экземплярская С.Н. « Моделирование одежды по законам зрительного восприятия» - М:Академия моды, -1996
12. Милова Н.П., Мелник Н.Б. «Основы композиции» Част 1. – Владивосток: Издательство ВГУЭС, 2000 – 60 с.
13. Паранюшкин Р.В. «Композиция» Ростов н/Д: издательство «Феникс», 2001.-80 с.
14. Пармон Ф.М. «Композиция костюма» М: Триада плюс, 2002.-312 с.
15. Петушкова Г.И. « Проектирование костюма» - М: Издательский центр «Академия», 2004. – 416 с.

16. Салариа Д., Морли Ж. « Одежда для работы и отдыха» - М: Росмэн, 1994. – 55 с.
17. Скрипник Л.Ю., Кравцова Т.А. « Художественное конструирование одежды» - Владивосток : Изд-во ВГУЭС, 1999. – 102 с.
18. Степанов А.В. « Объемно-пространственная композиция» - М: Стройиздат, 1993. – 256 с.
19. Устин В.Г. «Композиция в дизайне» - Владивосток: Издательство ВГУЭС, 1998.- 98 с.
20. Чернышев О.В. «Формальная композиция» - Минск: Хфрвест, 1999. - 312 с.
21. Н.Н. Пожидаев, Д.Ф. Симоненко, Н.Г. Савчук «Материалы для одежды» М.,1995

ƏLAVƏLƏR

Şəkil 1. Tarixi nyu-luk üslubunun əsasında formalaşmış müasir geyim dəsti

Şəkil 2. K.Şanelin klassik qadın kostyumu

Şəkil 3. Romantik formalı eleqant qadın geyimi

Şəkil 4. Modern üslubunda qadın kostyum nümunəsi

Şəkil 5. 1912-ci illərin modern üslubunda qadın kostyumu